

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

**Aktuální problémy důchodového a nemocenského pojištění osob
samostatně výdělečně činných v oblasti výběru pojistného a výplaty
dávek a návrhy jejich řešení**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí práce:
ing. Karel Chod**

**Autor:
Ivana Kalianková**

2010

Current issues of pension and sickness insurance of self-employed in the field of the collection of premiums and payments of benefits and proposals of their solutions

Abstract

Bachelor thesis is focused on current issues in the pension and sickness insurance of the self-employed, where fundamental changes occurred from 2009 onwards regarding not only collection of premiums but also the benefits provided by these systems.

The system of insurance for self-employed persons underwent a long development period, every stage from the very beginning of insurance through interdependence of pension and sickness insurance to their complete separation affected the current behaviour of the self-employed in this field.

Premiums should be understood also in terms of coverage of social incidents, which is an illness, injury, disability or old age. The amount of benefits provided from the system depends on the amount of premiums paid and the period of insurance. For this reason, attention in the thesis was paid to the issue of present statutory regulation of premiums, focusing on special-purpose sickness insurance premiums for the self-employed and the subsequent payment of benefits.

Also in the field of pension insurance it is necessary to consider whether the premium payers are sufficiently aware of the link between premiums paid and the amount of such benefits, and can responsibly decide on the choice of assessment base, which has an impact on future security in retirement.

The objective of this thesis is, based on an analysis of main problems which consist of complexity and comprehensibility of the existing legislation in force for self-employed persons, to suggest changes aimed at simplifying it.

The given topic was studied using qualitative research through semi-structured interviews in a relatively narrow circle of self-employed persons with the aim to investigate the status quo, to get a detailed understanding and practical application of the provisions of the Act. Based on the knowledge and experience from practice,

questions were prepared, which were answered not only by clients but also by District Social Security Administration Office staff in Strakonice who deal with administration of premiums.

Based on evaluation of individual respondents' replies and with regard to the current problems during practical implementation of pension and sickness insurance administration, an opinion was obtained that the existing legislation is complex and confusing for the self-employed. Therefore, measures were suggested, which could be used as tips for possible amendments to legislation in the field of self-employed persons' insurance premiums.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Aktuální problémy důchodového a nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných v oblasti výběru pojistného a výplaty dávek a návrhy jejich řešení“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Ve Strakonici dne 30. 4. 2010

Ivana Kalianková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu ing. Karlu Chodovi za odborné vedení při zpracování bakalářské práce, za věnovaný čas a obětavou pomoc.

Obsah

Úvod	7
1 Současný stav	8
1.1 Osoba samostatně výdělečně činná	8
1.2 Vznik systému pojištění a pojistného principu obecně	9
1.3 Vznik nemocenského a důchodového pojištění OSVČ	10
1.4 Vzájemná závislost důchodového a nemocenského pojištění	12
1.5 Etapa oddělení pojistného na nemocenské a důchodové pojištění	14
1.6 Vývoj výše vyměřovacího základu	15
1.7 Důchodové pojištění	17
1.7.1 Hlavní samostatná výdělečná činnost	17
1.7.2 Vedlejší samostatná výdělečná činnost	18
1.8 Nemocenské pojištění	19
2 Cíl práce	22
3 Metodika	23
3.1 Použitá metodika	23
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	24
4 Výsledky	26
5 Diskuze	36
6 Závěr	50
7 Seznam použité literatury	54
8 Klíčová slova	57
9 Přílohy	58

Úvod

V současné době je potřeba zamyslet se nad skutečností, jak většina ekonomicky aktivních lidí přistupuje ke svému životu, potažmo jak přemýšlí o své budoucnosti. Řada mladých lidí si neuvědomuje, že může přijít nějaká nečekaná sociální událost, jako je nemoc, úraz či invalidita, která je zcela vyřadí z běžného života a jedinec či jeho rodina se ocitá rázem bez prostředků. Zde je potřeba si přiznat, že veškerá odpovědnost, jak budeme zabezpečeni v nemoci či ve stáří, záleží jen na každém z nás, na našem rozhodování, které by se nemělo podceňovat.

Pro celou naši společnost je důležité, aby se každý jedinec podílel na svém sociálním zabezpečení, aby platil zákonem stanovené pojistné a přispíval na státní politiku zaměstnanosti a nemusel se v budoucnu ocitát v záchranné sociální síti. Vždyť právě důchodové a nemocenské pojištění by mělo lidem v budoucnu pomoci řešit obtížené situace.

Svou bakalářskou práci jsem zaměřila na téma, které je mi velmi blízké, neboť pracuji na Okresní správě sociálního zabezpečení ve Strakoniciích a zabývám se agendou důchodového a nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných. Díky své dlouholeté praxi jsem se mohla uvedenou problematikou zabývat až do jejich jednotlivých detailů a zhodnotit tak současný stav a aktuální problémy ve výběru pojistného a výplaty dávek.

Setkala jsem se s případy klientů, kteří se svým chybným rozhodnutím dostali do velice složité životní situace, kterou museli poté zdlouhavě řešit, a naopak jsem se setkala s lidmi, kteří se snažili získat pro sebe výhody a dávek ze systému nemocenského pojištění zneužít.

Od 1. 1. 2009 se promítla do právní úpravy pojistného osob samostatně výdělečně činných řada změn, které znamenaly zásah do již zaběhlého způsobu jejich chování. Tyto změny s sebou přinesly určitá pozitiva, ale v průběhu provádění důchodového a nemocenského pojištění se setkávám i s negativy této úpravy a ve své bakalářské práci se snažím tyto problémy zjistit, vyhodnotit a navrhnout jejich možné řešení.

1 Současný stav

Tato část bakalářské práce se bude zabývat charakteristikou základních pojmů a kategorií v oblasti osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ), jednotlivými vývojovými fázemi institutu pojistného z pohledu jejich vlivu na současný stav a objasněna bude účast těchto osob na důchodovém a nemocenském pojištění.

1.1 Osoba samostatně výdělečně činná

V oblasti důchodového a nemocenského pojištění se vyskytuje okruh osob, které jsou obecně charakterizovány jako poplatníci a plátcí pojistného. Kromě zaměstnanců v pracovním poměru a dalších osob, které jsou stanoveny zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění, řadíme do této skupiny také OSVČ.

Již v minulosti byly za OSVČ obecně považovány fyzické osoby, které realizovaly své výdělky zejména výkonem soukromopodnikatelské činnosti vykonávané na vlastní vrub a tedy mimo zaměstnanecký nebo jiný obdobný vztah (21), přičemž za podnikatelskou činnost bylo považováno provozování výroby, obchodu nebo poskytování služeb a prací nebo jiné činnosti za účelem získávání trvalého zdroje peněžních příjmů.

Podle platné právní úpravy se za osobu samostatně výdělečně činnou pro účely pojištění považuje ta osoba, která ukončila povinnou školní docházku, dosáhla alespoň 15 let věku a vykonává samostatnou výdělečnou činnost (dále jen SVČ). Dále se může jednat o osobu, která spolupracuje při výkonu SVČ, tzn., že podle zákona o daních z příjmů lze na ni rozdělovat příjmy dosažené výkonem této činnosti a výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení (23). Limity pro rozdělení těchto příjmů a výdajů vyplývají přímo z daňových předpisů (28). Spolupracující osoba má stejné postavení jako osoba přímo vykonávající SVČ a nepovažuje se za samostatnou kategorii osob účastných důchodového pojištění.

Výkon SVČ je taxativně vymezen v zákoně o důchodovém pojištění. Rozumí se jím podnikání v zemědělství, provozování živnosti na základě oprávnění provozovat živnost podle zvláštního zákona a činnost společníka veřejné obchodní společnosti nebo

komplementáře komanditní společnosti vykonávaná pro tuto společnost. Dále se za výkon SVČ považuje umělecká nebo jiná tvůrčí činnost na základě autorskoprávních vztahů. Od roku 2009 je tato činnost výkonem vždy a nepodléhá režimu soustavnosti. Z tohoto okruhu je vyloučena jen ta činnost, z níž příjmy jsou samostatným základem daně z příjmů fyzických osob pro zdanění zvláštní sazbou daně. Do výčtu osob povinně účastných důchodového pojištění se nově zahrnují znalci, tlumočníci, zprostředkovatelé kolektivních sporů, zprostředkovatelé kolektivních a hromadných smluv podle autorského zákona, rozhodci podle zvláštních právních předpisů, správci konkursní podstaty a insolvenční správci. Mezi další patří výkon činnosti mandátáře konané na základě mandátní smlouvy uzavřené podle obchodního zákoníku. Tato činnost musí být konána mimo vztah zakládající účast na nemocenském pojištění, a jde-li o činnost mandátáře, též to, že mandátní smlouva nebyla uzavřena v rámci jiné samostatné výdělečné činnosti. Poslední skupinou osob jsou osoby vykonávající činnost vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení příjmu (23). I zde došlo od roku ledna 2009 k zásadní změně, neboť byl u této činnosti zrušen institut soustavnosti. Znamenalo to, že osoby, které vykonávaly tuto činnost před rokem 2009 nesoustavně a nebyly dosud vedeny jako OSVČ, se musely od roku 2009 zaevidovat.

Za SVČ je považována i ta činnost, která je prováděna mimo území ČR a je vykonávána na základě oprávnění k výkonu činnosti, které vyplývá z českých právních předpisů.

1.2 Vznik systému pojištění a pojistného principu obecně

Již v minulosti existoval systém důchodového a nemocenského pojištění, který byl pro osoby vykonávající podnikatelskou činnost povinný. Nároky osob z těchto pojištění stát následně pokrýval z prostředků získaných výběrem přímo do státního rozpočtu, které měly podobu daně ze mzdy. Tento systém nebyl přehledný a uvnitř státního rozpočtu poté docházelo ještě k jednotlivému rozdělování, na co budou prostředky použity.

Po zavedení kategorie pojistného došlo k tomu, že se ve státním rozpočtu tyto prostředky shromažďují odděleně, z vybraného pojistného se vyplácejí dávky

důchodového a nemocenského pojištění a je jasné vidět, zda je systém přebytkový či ztrátový.

„Osoby samostatně výdělečně činné ve vývoji práva sociálního zabezpečení vždy představovaly do určité míry zvláštní skupinu občanů, u nichž se i v minulosti zachovaly určité prvky skutečného sociálního pojištění, neboť realizace jejich dávkových nároků byla spojena s plněním pojistné povinnosti.“ (1, s. 8)

To, aby byl tento systém schopný financovat jednotlivé dávky sociálního zabezpečení, je nutné vždy přihlížet k demografickému vývoji populace, zda je dostatek osob, které pojistné platí, jak tento systém zasáhne stárnutí obyvatel, odchod do důchodu apod.

1.3 Vznik nemocenského a důchodového pojištění OSVČ

Povinnost platit pojistné byla dána pro OSVČ od 1. 5. 1990 (18). Pokud byla SVČ vykonávána i před tímto dnem, došlo ke vzniku sociálního zabezpečení jen na základě podané přihlášky. Přihlašovat se nemusely ty osoby, které byly účastny důchodového pojištění z jiného důvodu, poživatelé starobního a invalidního důchodu a osoby, které vykonávaly činnost tak malého rozsahu, že jejich příjem nepřesáhl 4800 Kč ročně.

Výši vyměřovacího základu si určovala OSVČ bez ohledu na skutečnou výši příjmu, kterého dosáhla ze SVČ a to v rozmezí od 400 Kč do 10 000 Kč měsíčně. Pojistné pak činilo 25 % z vyměřovacího základu, tj. minimálně 100 Kč a bylo splatné do 20. dne předcházejícího kalendářního měsíce. Vzhledem k tomu, že se k činnosti OSVČ přihlíželo jako k době zaměstnání a za hrubý výdělek byl považován vyměřovací základ, OSVČ mohly velmi lacino a za minimální částku získat dobu pojištění.

„Podpora samostatné podnikatelské činnosti hospodářskou politikou státu umožnila po roce 1990 velmi rychlý rozvoj tohoto, dříve z ekonomického života vyloučeného sektoru. V krátkém intervalu let 1990 – 1993 zaplnil stávající mezery na trhu zboží a služeb a vyrovnával nerovnováhy na trhu práce, které vznikaly v důsledku

strukturálních změn ekonomiky.“(15, s. 49)

Od roku 1993 bylo nutné zabývat se a vyřešit otázku financování systému sociálního zabezpečení, zejména nemocenské pojištění a důchodové zabezpečení, neboť příjmy z daní byly pro pokrytí dávek v této oblasti zcela nedostačující (9). Proto od té doby dochází k výběru pojistného na sociální zabezpečení.

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje celkem tři oblasti, jedná se o pojistné na nemocenské a důchodové pojištění a o příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

V minulosti vznikalo nemocenské pojištění při splnění stanovených podmínek přímo ze zákona podáním přihlášky. Okruh dávek vyplácených z tohoto pojištění byl stanoven zákonem a jeho rozsah byl užší než u zaměstnanců. Jedna část dávek měla vazbu na nemocenské pojištění, jednalo se o nemocenské a peněžitou pomoc v mateřství, naopak přídatky na dítě, podpora při narození dítěte a pohřebné se poskytovalo z titulu účasti na důchodovém zabezpečení OSVČ. Odlišnost od současné právní úpravy nemocenského pojištění OSVČ byla v oblasti placení pojistného, neboť OSVČ byla povinna platit pojistné i za dobu, po kterou byly poskytovány dávky nemocenského pojištění.

Splatnost záloh na důchodové a nemocenské pojištění byla změněna, již se neplatilo dopředu, ale splatnost byla od 1. dne kalendářního měsíce do 8. dne následujícího kalendářního měsíce a zálohy bylo možné hradit do budoucna, ale jen do konce kalendářního roku (29).

K zásadní změně v oblasti důchodového pojištění OSVČ došlo od roku 1996, kdy byla zcela odlišně od dosavadní právní úpravy posuzována účast OSVČ na tomto pojištění. Dosud byla OSVČ účastna důchodového zabezpečení ze zákona vždy, pokud SVČ byla jedinou vykonávanou činností. Pokud však byla OSVČ pojištěna již z jiného důvodu nebo pobírala starobní či invalidní důchod, byla účastna jen na základě dobrovolné přihlášky nebo dosažením stanoveného příjmu za každý měsíc výkonu činnosti, za který byla považována minimální mzda.

Nově se začala posuzovat účast OSVČ, a to vždy za kalendářní rok bez ohledu na to, zda byla vykonávána SVČ jako jediná činnost nebo byla OSVČ pojištěna z jiného

důvodu. Jediným rozhodujícím faktorem kromě dobrovolné přihlášky k důchodovému pojištění byl příjem ze SVČ po odpočtu výdajů. V případě, že tento příjem dosáhl v kalendářním roce alespoň šestinásobku částky, do níž se započítává plně část osobního vyměřovacího základu podle § 15 zákona o důchodovém pojištění (tj. 6 x 5000 Kč), byla OSVČ účastna důchodového pojištění. Znamenalo to, že OSVČ, která vykonávala v roce 1996 po celý kalendářní rok SVČ a dosáhla příjmů po odpočtu výdajů z této činnosti alespoň 30 000 Kč, byla povinně účastna důchodového pojištění za tento rok a měla povinnost platit zálohy na důchodové pojištění v následujícím roce výkonu SVČ. Pokud však OSVČ této částky nedosáhla, nebyla účastna důchodového pojištění a ani se k němu nemusela v případě, že se jednalo o její jedinou činnost, přihlásit.

Podstatná změna, která zůstává v platnosti i v současné době, nastala také u spolupracujících osob, za které byly dosud považovány jenom manželé a děti OSVČ. Od roku 1996 byly do tohoto okruhu zařazeny např. i rodiče a sourozenci žijící s OSVČ ve společné domácnosti, na které lze podle zákona o daních rozdělit příjmy a výdaje ze SVČ. Spolupracující osoby tedy netvoří samostatnou kategorii OSVČ, ale mají stejné postavení jako OSVČ přímo vykonávající činnost (16).

1.4 Vzájemná závislost důchodového a nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění bylo od svého počátku velice dlouhé období provázané s důchodovým zabezpečením, nemělo svůj vlastní vyměřovací základ a pro stanovení pojistného se vycházelo přímo z vyměřovacího základu pro zálohu na pojistné na důchodové zabezpečení. Za pojistné na nemocenské pojištění ho bylo možné považovat pouze za předpokladu, že bylo zapláceno za každý kalendářní měsíc spolu se zmíněnou zálohou na pojistné na důchodové zabezpečení, která musela být placena ve správné výši.

Nemocenské pojištění OSVČ bylo povinné do 31. 1. 1994, po tomto datu se stává dobrovolným (25) a jeho vznik je vždy spojen s právním úkonem OSVČ, tj. s podáním přihlášky k nemocenskému pojištění. Účast na nemocenském pojištění byla vždy

podmíněna primární účastí na důchodovém pojištění. V roce 1996 však došlo k výrazné změně, a to, že OSVČ mohla být účastna nemocenského pojištění pouze v těch kalendářních měsících, ve kterých byla povinna platit zálohy na důchodové pojištění. Pokud byly OSVČ vypláceny z titulu nemocenského pojištění nemocenské dávky a v následujícím kalendářním roce došlo k vyúčtování předchozího roku, přičemž OSVČ nedosáhla požadovaných příjmů po odpočtu výdajů a nebyla tudíž účastna důchodového pojištění, zaplacené zálohy na důchodové pojištění se staly přeplatkem na pojistném a byly OSVČ vráceny, bez ohledu na skutečnost, že jí byly z těchto záloh již vyplaceny nemocenské dávky.

I když je účast na nemocenském pojištění u OSVČ v současné době dobrovolná, nemohla si v minulosti OSVČ sama určovat, v jaké výši bude pojistné na nemocenské pojištění platit, ale bylo to vždy striktně stanoveno procentní sazbou. Pokud chtěla mít OSVČ vyšší dávky nemocenského pojištění, musela si zvolit vyšší měsíční vyměřovací základ, ale ne jen pro nemocenské, ale celkový, tedy i pro zálohy na důchodové pojištění.

Co se týče sazeb pro odvod pojistného, tak změna nastala jak v oblasti důchodového pojištění, tak v oblasti nemocenského pojištění a měla až na některé výjimky spíše klesající charakter. V roce 1996 došlo ke snížení sazby pojistného v oblasti důchodového pojištění z dosavadních 27,2 % na 26 %, ke snížení sazby u nemocenského pojištění ze 4,8 % na 4,4 %, ale naopak byla navýšena sazba pro odvod pojistného na státní politiku zaměstnanosti z 3 % na 3,6 %. Další změna nastala v roce 2004, kdy došlo ke zvýšení sazby na důchodové pojištění o 2 %, ale zároveň byl o tuto procentní výši snížen příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Tato úprava sazeb pojistného zůstala zachována až do konce roku 2008, kdy skončila vzájemná závislost nemocenského pojištění na pojištění důchodovém (19).

Pokud porovnáme vývoj sazeb pojistného u OSVČ a zaměstnanců, tak i zde docházelo k postupnému snižování. Zaměstnanci si od roku 2009 hradí pouze pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti za ně plně odvádí zaměstnavatel (29).

1.5 Etapa oddělení pojistného na nemocenské a důchodové pojištění

V oblasti důchodové a nemocenského pojištění OSVČ došlo od roku 2009 k zásadní změně oproti dosavadní právní úpravě a to oddělení nemocenského pojištění od důchodového pojištění a účast na nemocenském pojištění je posuzována zcela samostatně.

Oproti úpravě platné do 31. 12. 2008 se pojistné na nemocenské pojištění neplatí společně se zálohou na důchodové pojištění, i když splatnost je shodná (30). Další změna se týká sazby pojistného na nemocenské pojištění, kde dochází k výraznému poklesu z dosavadních 4,4 % na 1,4 % z vyměřovacího základu. Nemocenské pojištění je zcela nezávislé na daňovém základu, který OSVČ dosáhne v předcházejícím kalendářním roce výkonu SVČ.

Přechod nemocenského pojištění OSVČ z prosince roku 2008 do ledna roku 2009 řeší zákon o nemocenském pojištění (24). I když se nemocenské pojištění oddělilo od důchodového, nemusely OSVČ podávat novou přihlášku a bez přerušení byly účastny i v roce 2009. To však neplatilo v případě dluhu na pojistném na nemocenské pojištění včetně penále z tohoto pojistného. Pokud nedošlo k úhradě celkového dluhu do konce ledna 2009, nemocenské pojištění zaniklo.

Nemocenské pojištění se odvádí na samostatný účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Hradí se na jednotlivé celé kalendářní měsíce včetně prvního měsíce, kdy vznikla účast, výjimkou je však období, ve kterém měla OSVČ po celý měsíc nárok na výplatu nemocenského nebo peněžité pomoci v mateřství. Za období nároku se považuje rovněž prvních 14 kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti, za které se nemocenské nevyplácí.

Pokud má OSVČ zájem uhradit pojistné na delší časové období do budoucna nejdéle do konce kalendářního roku, důvodem může být dovolená, pobyt v nemocnici či jen snaha ušetřit na poplatcích za platební transakci, může si tento způsob zvolit, ale vždy jen po předchozím projednání s okresní správou sociálního zabezpečení.

V oblasti důchodového pojištění OSVČ došlo ke změně sazby pojistného. Vzhledem k tomu, že zaměstnancům byla zrušena povinnost platby příspěvku na státní

politiku zaměstnanosti (do 31. 12. 2008 činila tato platba 0,4 % vyměřovacího základu), došlo současně ke snížení sazby pojistného na důchodové pojištění OSVČ z původních 29,6 % z vyměřovacího základu na současných 29,2 %, z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je po celou dobu využíván pro podporu pracovních příležitostí a tím ke zmírnění dopadů rizika nezaměstnanosti.

Veškeré platby v oblasti důchodového pojištění musí být hrazeny OSVČ na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení, který je od roku 2009 odlišný od účtu pro zasílání pojistného na nemocenské pojištění.

1.6 Vývoj výše vyměřovacího základu

Vyměřovací základ je důležitou součástí pojistného a za dobu své existence prošel řadou změn a úprav. Vyměřovacím základem je částka, kterou si OSVČ sama určí. Při rozhodování je však potřeba zvážit veškeré důsledky, které určení vyměřovacího základu s sebou nese. Vzhledem k tomu, že se pro účely sociálního zabezpečení vyměřovací základ považuje za příjem, tak jeho určení na hranici minima má negativní dopad na dávky důchodového pojištění.

V období od 1. 5. 1990 do současné doby lze vývoj výše vyměřovacího základu charakterizovat následovně: nejprve si OSVČ jeho výši určovala bez ohledu na skutečnou výši příjmu, byla však stanovena minimální a maximální hranice, která se zvyšovala. Od ledna 1993 byla vyměřovacím základem OSVČ částka nejméně 45 % příjmů ze SVČ po odpočtu výdajů v průměru na kalendářní měsíc a od července 1993 došlo k další změně, a to na 35 % tohoto rozdílu. Ke snížení vyměřovacího základu se přistoupilo proto, aby se zmírnilo zatížení podnikajících osob v oblasti odvodů pojistného oproti předchozím rokům a podpořilo se rozvíjející se podnikání. V roce 1993 byl vyměřovací základ stanoven jako měsíční a ještě v témže roce byl definován zákonem jako roční. Od roku 1994 se musely stanovovat zálohy v oblasti důchodového pojištění, z tohoto důvodu byl vymezen měsíční vyměřovací základ (19).

Vyměřovací základ ve výši 35 % příjmů po odpočtu výdajů byl v platnosti beze změn až do konce roku 2003. Další úpravy doznal vyměřovací základ pro rok 2004, kdy

se za vyměřovací základ považuje 40 % z rozdílu příjmů a výdajů, pro rok 2005 45 % z rozdílu příjmů a výdajů a pro rok 2006 a další období je to 50 % z rozdílu příjmů a výdajů (29). Cílem navyšování vyměřovacího základu bylo zmenšit propast mezi odvody pojistného OSVČ a odvody zaměstnanců, bylo potřeba dosáhnout toho, aby se zvýšily příjmy z pojistného, které by v budoucnu pokryly nárokové dávky OSVČ (19).

Od roku 2009 se za vyměřovací základ považuje 50 % daňového základu, kterým se rozumí základ daně nebo dílčí základ daně po příslušných úpravách dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění. Touto úpravou došlo opět ke sblížení vyměřovacích základů OSVČ a zaměstnanců, neboť do vyměřovacího základu OSVČ přestaly spadat příjmy, které jsou osvobozeny od daně z příjmů. Kromě toho se zabránilo i únikům na pojištění u příjmů, které OSVČ dosáhla v období mezi tím, než přešla z daňové evidence na výdaje uplatňované procentní sazbou z příjmů. Dosud se jednalo o příjmy, z kterých nebylo nikdy odvedeno pojistné (19).

Co se týče hranice vyměřovacího základu, tak byl v počátku existence pojistného nejprve stanoven minimální a maximální měsíční vyměřovací základ a poté od roku 1993 došlo k vymezení ročního minimálního vyměřovacího základu závislého na minimální mzdě. Zároveň byl stanoven maximální vyměřovací základ ve výši 486 000 Kč, který v této podobě platil do konce roku 2007. Od ledna 2008 je maximální vyměřovací základ pro důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti nově stanoven jako 48násobek průměrné mzdy a je platný poprvé i pro zaměstnance, kteří měli dosud povinnost hradit pojistné z neomezeného vyměřovacího základu. Velice významná změna ve výši maximálního vyměřovacího základu nastala pro rok 2010, kdy je stanoven jako 72násobek průměrné mzdy, což činí 1 707 048 Kč. Pokud je OSVČ vedle své činnosti ještě zaměstnaná a součet vyměřovacích základů zaměstnance a OSVČ přesáhne tuto hranici, sníží se o přesahující částku nejprve vyměřovací základ OSVČ a v případě potřeby i vyměřovací základ zaměstnance, tzn., že souběh vyměřovacích základů ovlivňuje míru účasti těchto osob v rámci důchodového pojištění.

1.7 Důchodové pojištění

Důchodové pojištění je součástí sociálního zabezpečení a je upraveno zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění. Od roku 2004 došlo u SVČ k zásadní změně, a to k rozdělení na hlavní a vedlejší, to znamená, že se přihlíží k tomu, kdy je činnost pro osobu hlavním zdrojem příjmů a kdy ne (26).

„Toto dělení výkonu samostatné výdělečné činnosti má dopad i na účast osob samostatně výdělečně činných na důchodové pojištění, kde se setkáváme jak s povinnou, tak dobrovolnou účastí na důchodovém pojištění.“ (11, s. 223)

1.7.1 Hlavní samostatná výdělečná činnost

Pokud je činnost vykonávána v režimu hlavní činnosti, musí být osoba účastna důchodového pojištění vždy, neboť se předpokládá, že je tato činnost hlavním zdrojem příjmů. OSVČ je pak povinna platit zálohy na pojistné za kalendářní měsíc, ve kterém vykonává hlavní SVČ (29) Měsíčním vyměřovacím základem je nejméně 25 % průměrné mzdy, což v roce 2010 činí 5928 Kč. Jestliže je výkon této činnosti zahájen poprvé, má OSVČ povinnost platit zálohy na pojistné z tohoto vyměřovacího základu. Nejnižší záloha na pojistné na důchodové pojištění je pak stanovena procentní sazbou ve výši 29,2 % z vyměřovacího základu a činí nejméně 1731 Kč (4). Splatnost zálohy na pojistné za kalendářní měsíc je od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce (29). Pokud však OSVČ vykonávala SVČ i v předchozím kalendářním roce, má povinnost platit zálohy na pojistné ve výši dle daňového základu za tento rok, nejméně však ve výši minima stanoveného pro hlavní činnost. Tato skutečnost vychází z podaného přehledu o příjmech a výdajích OSVČ, který je v požadovaném termínu OSVČ povinna podat. Vyměřovacím základem OSVČ pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je částka, kterou si určí, ne však méně než 50 % daňového základu.

1.7.2 Vedlejší samostatná výdělečná činnost

Vedlejší SVČ je definována v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění, a je to taková činnost, která není zákonem považována na hlavní (23). Za OSVČ vykonávající vedlejší činnost se považuje osoba, která vykonává zaměstnání, má nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jí byl přiznán starobní důchod, má nárok na rodičovský příspěvek nebo peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu, pokud náleží z nemocenského pojištění zaměstnanců, vykonává vojenskou službu nebo je nezaopatřeným dítětem. Mezi další skutečnosti taxativně vymezené v zákoně je osobní péče o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I nebo o osobu, která je starší 10 let a je závislá na péči jiné osoby ve stupni II až IV (22). SVČ se považuje za vedlejší samostatnou činnost v těch kalendářních měsících, v nichž po celý měsíc byla vykonávána SVČ a současně trvala alespoň jedna z výše uvedených skutečností. Od roku 2009 se nově neposuzuje u vedlejší činnosti z titulu zaměstnání výše dosaženého vyměřovacího základu v zaměstnání, ale postačuje, aby výkon zaměstnání trval současně v těch měsících, ve kterých je vykonávána SVČ.

Pokud je vykonávána v kalendářním roce vedlejší činnost, nemusí být osoba účastna důchodového pojištění, jestliže rozdíl příjmů a výdajů nedosáhl rozhodné částky pro povinnou účast na důchodovém pojištění, tj. 2,4násobek součinu všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, za který se posuzuje účast na pojištění a přepočítávacího koeficientu, který je každoročně stanoven nařízením vlády (23). Tato rozhodná částka pro rok 2009 činí 56 532 Kč.

V případě, že se OSVČ dobrovolně k účasti přihlásí, má povinnost platit zálohy na pojistné pro vedlejší činnost. Měsíční vyměřovací základ v tomto případě činí nejméně 10 % průměrné mzdy a pro rok 2010 je stanoven na částku 2371 Kč. Měsíční záloha na pojistné na důchodové pojištění činí u vedlejší činnosti 693 Kč a je určena procentní sazbou ve výši 29,2 % z vyměřovacího základu. Záloha na pojistné za

kalendářní měsíc je splatná jako u hlavní SVČ od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce (29).

1.8 Nemocenské pojištění

Nemocenské pojištění bylo a je významnou složkou v soustavě společenské péče. Úkolem a posláním nemocenského pojištění je zabezpečovat osoby, které jsou pro vzniklou sociální událost, kterou může být nemoc, úraz, ale i mateřství, vyřazeny z práce a nemohou osobně vykonávat výdělečnou činnost. Tím dojde samozřejmě k poklesu příjmů z této činnosti a poskytování dávek ze strany státu pomáhá tento dopad částečně zmírnit.

Základním právním předpisem upravujícím účast OSVČ na nemocenském pojištění je zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění. Placení pojistného na nemocenské pojištění je upraveno zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení, v platném znění.

OSVČ je účastna nemocenského pojištění dobrovolně za současného splnění dvou následujících podmínek, jestliže vykonává SVČ na území České republiky anebo mimo území České republiky, avšak na základě oprávnění vyplývajících z českých právních předpisů a podala přihlášku k účasti na nemocenském pojištění na předepsaném tiskopise. Pojištění vzniká dnem, který OSVČ uvedla v přihlášce k účasti na pojištění, nejdříve však dnem, ve kterém byla přihláška podána. Pokud však OSVČ podá přihlášku k účasti na pojištění do 8 kalendářních dnů ode dne zahájení SVČ, vzniká pojištění dnem uvedeným v přihlášce, i když tento den předchází dni, ve kterém byla přihláška podána, nejdříve však dnem zahájení SVČ. S účinností od 1. 1. 2009 je nemocenské pojištění OSVČ odděleno od důchodového pojištění. Již nemusí být splněna podmínka, že OSVČ může být účastna nemocenského pojištění jen v těch kalendářních měsících, za které je povinna platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění.

„Jestliže osoba samostatně výdělečně činná vykonává souběžně několik samostatných výdělečných činností, je z nich pojištěna jen jednou. Na rozdíl od zaměstnání bude při souběžném výkonu několika samostatných výdělečných činností

OSVČ nemocensky pojištěna jen jednou. Rozdílné posuzování souběžně vykonávané samostatné výdělečné činnosti vyplývá ze specifiky samostatné výdělečné činnosti.“ (11, s. 124)

Pojistné na nemocenské pojištění se nehradí zálohově, ale formou přímých měsíčních plateb odděleně od záloh na důchodové pojištění. Vyměřovacím základem OSVČ pro pojištění na nemocenské pojištění je měsíční základ, který si OSVČ stanovila a odvedla z něho pojištění. Takto zvolený měsíční základ nelze dodatečně měnit. Jeho výše však nemůže být nižší než dvojnásobek částky rozhodné pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění (29). S účinností od 1. 1. 2009 tato částka činí 2000 Kč, minimální měsíční vyměřovací základ OSVČ pro pojištění na nemocenské pojištění činí tedy 4000 Kč. Výše pojistného se určí procentní sazbou ve výši 1,4 % z vyměřovacího základu. Nejnižší měsíční pojištění na nemocenské pojištění OSVČ vykonávající hlavní i vedlejší SVČ v roce 2010 činí 56 Kč. Měsíční základ pro pojištění na nemocenské pojištění není závislý na výši dosaženého daňového základu v předchozím kalendářním roce. Splatnost pojistného je od 1. do 20. dne následujícího měsíce, který následuje po kalendářním měsíci, za který se toto pojištění platí.

K zániku nemocenského pojištění může dojít z několika důvodů uvedených v zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění. Patří mezi ně podání odhlášky, skončení SVČ, zánik oprávnění vykonávat SVČ, pozastavení výkonu SVČ, nástup výkonu trestu odnětí svobody a pozdní úhrada pojistného či úhrada pojistného v nižší částce, než měla být zaplacená (24).

Z nemocenského pojištění OSVČ jsou vypláceny nemocenské dávky. Dočasná pracovní neschopnost může vzniknout jen u „pojištěnce“, což je změna oproti minulému období. Do té doby mohla být práce neschopnou osoba, která vykonávala SVČ, ale k nemocenskému pojištění se nikdy nepřihlásila. Doklad o pracovní neschopnosti potřebovala např. k uplatnění pojistné události pro úraz, pro výplatu denních dávek v nemoci od různých komerčních pojišťoven apod. Dnes už tomu tak není, pokud i přesto dojde k vystavení dočasné pracovní neschopnosti z důvodu mylné informace od klienta směrem k lékaři, že je pojištěncem, tato dočasná pracovní

neschopnost musí být následně stornována. Tento jev se objevuje v souvislosti s placením pojistného, neboť OSVČ, která má nárok na nemocenské dávky po celý kalendářní měsíc, nemusí toto pojistné platit, je osvobozena i od placení záloh na důchodové pojištění a následně i od plateb na zdravotní pojištění.

Další podstatou změnou je stanovení rozhodného období pro výpočet dávek. Dříve se jednalo o kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikla pracovní neschopnost, dnes se za rozhodné období považuje období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost.

Vzhledem k nepříznivé ekonomické situaci došlo od ledna 2010 k další úpravě v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010. Tato změna se týká nejen oblasti daní, pojistného na sociální zabezpečení, ale také nemocenského pojištění. Očekává se od ní zvýšení příjmů plynoucích z pojistného a ke snížení celkových výdajů na dávky. Zajímavé je, že tato úprava by měla být jen přechodná, a to na období do konce roku 2010 a od roku 2011 bychom se měli vrátit k zákonné úpravě týkající se nároku a výše dávek před touto změnou.

Stávající sazby nemocenského se přechodně snížily z dosavadních 60 %, 66 % a 72 % jednotně na 60 % z redukovaného denního vyměřovacího základu (6). Není už rozhodující, jak dlouho bude trvat dočasná pracovní neschopnost, neboť výše dávek bude po celou dobu stejná. Ke snížení došlo i u dávek, jejichž nárok přecházel z roku 2009. Změna se dotkla i další ze dvou vyplácených dávek z pojištění OSVČ a to peněžité pomoci v mateřství. Zde došlo k redukci vyměřovacího základu jako je tomu u nemocenského a snížila se stávající sazba pro výpočet peněžité pomoci v mateřství ze 70 % na 60 % z redukovaného denního vyměřovacího základu. I zde se snížily dávky přecházející z roku 2009. Mírné zvýšení dávek v roce 2010 ovlivnila změna redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu, a to v závislosti na vývoji průměrné mzdy. První redukční hranice činí 791 Kč, druhá 1186 Kč a třetí 2371 Kč.

2 Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je:

Zjistit, následně popsat a analyzovat hlavní problémy současné právní úpravy a praktického provádění důchodového a nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných

V rámci dosažení hlavního cíle byly stanoveny následující dílčí cíle:

- zjistit a vyhodnotit, do jaké míry jsou osoby samostatně výdělečné seznámeny s platnou právní úpravou z hlediska její složitosti a pochopitelnosti
- zjistit a vyhodnotit, jak se osoby samostatně výdělečně činné orientují ve vazbě mezi placeným pojistným a výší dávek důchodového a nemocenského pojištění

3 Metodika

3.1 Použitá metodika

Na základě stanovených cílů v této bakalářské práci jsem použila kvalitativní výzkum. Jedná se o metodu, která se zaměřuje na to, jak jednotlivci nahlízejí, chápou a interpretují určitou oblast. Jde o nenumerické šetření a o porozumění významům a akcím v jejich sociálním kontextu (20). Úkolem kvalitativního výzkumu je nejen zachycení toho, jak se účastníci procesů orientují v dané oblasti, jaký je jejich názor na danou problematiku, ale i toho, jak jsou schopni získané informace využít. Kvalitativní výzkum je zaměřen na podstatu problému, využívá induktivní logiku (7), data jsou nestandardizovaná, induktivně se analyzují (10) a pracuje se s malým a náhodným souborem.

Ke sběru dat pro zpracování výzkumu došlo v období od ledna 2010 do dubna 2010. Celkem jsem provedla 20 rozhovorů s respondenty, z toho 10 rozhovorů s respondenty z řad osob samostatně výdělečně činných a 10 rozhovorů s pracovníky OSSZ Strakonice. Tento relativně úzký okruh respondentů jsem si zvolila z důvodu, že cílem výzkumu bylo až do jednotlivých detailů prozkoumat současný stav právní úpravy důchodového a nemocenského pojištění OSVČ, věnovat se její pochopitelnosti a praktické aplikaci jednotlivých ustanovení zákona.

Potřebné informace pro zpracování bakalářské práce byly získány metodou dotazování, technikou polostandardizovaného (polořízeného) rozhovoru na relativně úzkém okruhu respondentů na základě předchozího dlouhého a intenzivního kontaktu s realitou.

Polořízený rozhovor se vyznačuje tím, že je připraven soubor otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo striktně stanoveno jejich pořadí (17). Při skladně otázek pro respondenty, které jsou přílohou č. 1 a 2, jsem vycházela především ze svých dlouhodobých zkušeností a znalostí z oboru, neboť pracuji na oddělení osob samostatně výdělečně činných a čerpala jsem i z častých dotazů klientů, se kterými se při své praxi

setkávám. S ohledem na téma bakalářské práce jsem se zaměřila na oblasti, kde se vyskytují největší problémy a otázky jsem stanovila tak, aby odpovědi respondentů směřovaly k dosažení cíle této práce.

K rozhovorům byly využity otevřené otázky, které umožňují dotázaným respondentům volně odpovídat a zjišťovat skutečný stav zkoumané oblasti důchodového a nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných. Odpovědi respondentů byly zaznamenávány do záznamových archů. Takto získaná data byla následně zpracována a vyhodnocena a tvořila naprostou většinu informací pro naplnění stanovených cílů práce. Srozumitelnost otázek byla ověřena u dalších 2 pracovníků OSSZ Strakonice, kteří nebyli respondenty. Otázky byly pro ně srozumitelné.

Další metodou, která byla použita při zpracování bakalářské práce, je analýza dokumentů. Jedná se o rozbor dokumentů, mezi které lze zařadit úřední spisy, statistiky apod., které vznikly dříve a nebyly vytvořeny za účelem výzkumu (10). Mezi techniky této metody lze zařadit sekundární analýzu dat a obsahovou analýzu.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Cílovou skupinu výzkumného souboru tvořili níže uvedení respondenti:

- osoby samostatně výdělečně činných vedené dle místní příslušnosti na OSSZ Strakonice
- zaměstnanci OSSZ Strakonice

Z toho:

- 5 OSVČ vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost
- 5 OSVČ vykonávající vedlejší samostatnou výdělečnou činnost
- 5 zaměstnanců OSSZ Strakonice zabývajících se přímo agendou OSVČ a pracujících na klientském centru
- 2 zaměstnanci oddělení nemocenského pojištění
- 1 zaměstnanec důchodového oddělení
- 2 zaměstnanci oddělení účtárny pojistného a dávek

Všichni dotazovaní respondenti vyžadovali zachování anonymity. Vzhledem k tomu, že pro výzkum v této bakalářské práci nebyla totožnost respondentů důležitá, bylo všem dotazovaným sděleno, že jejich odpovědi budou zaznamenávány anonymně a jsou k dispozici na CD ROM.

4 Výsledky

V této části bylo provedeno zhodnocení a shrnutí praktické pochopitelnosti provádění důchodového a nemocenského provádění OSVČ a realizace zákonné úpravy jednak u klientů z řad OSVČ a jednak u zaměstnanců OSSZ Strakonice. Pokud se dotazovaný respondent v uvedené problematice neorientoval a nebyl schopen na otázku poskytnout relevantní odpověď, bylo zaznamenáno, že se v problematice neorientuje.

Odpovědi osob samostatně výdělečně činných:

Tabulka 1 – Názor na stávající právní úpravu pojištění OSVČ z hlediska její složitosti a pochopitelnosti

Počet odpovědí	Odpovědi
9	Zákonná úprava pojištění OSVČ je velice složitá, vůbec se neorientují v dané oblasti, nejsou schopni reagovat na velké množství změn, které úpravy zákona každoročně provázejí
1	Orientuje se v dané oblasti, neboť se zabývá vedením účetnictví a sám zpracovává agendu několika klientům, avšak i pro něj je velice náročné sledovat veškeré změny v oblasti daní, sociálního a zdravotního pojištění OSVČ, právě pro jejich složitost a odlišnost

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 1 uvádí odpovědi na otázku č. 1: *Jaký je Váš názor na stávající zákonnou úpravu pojištění OSVČ z hlediska její složitosti a pochopitelnosti?* Z odpovědí respondentů vyplývá, že je právní úprava OSVČ složitá a málo pochopitelná.

Tabulka 2 – Informovanost OSVČ ve vztahu k problematice důchodového pojištění

Počet odpovědí	Odpovědi
9	Informovanost o pojištění OSVČ v rozsahu přibližně 30 %
1	Informovanost o pojištění OSVČ v rozsahu 80 %

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 2 uvádí odpovědi na otázku č. 2: *Pokuste se zhodnotit, prosím, do jaké míry vyjádřené v procentech jste seznámen/a/ s problematikou důchodového pojištění OSVČ a jak je pro Vás pochopitelná?* Devět respondentů zhodnotilo danou oblast 30 % a z jejich odpovědí vyplynulo, že se orientují pouze v základních povinnostech. Jeden respondent odpověděl, že vzhledem k tomu, že podniká v oboru vedení účetnictví, tak rozsah orientace odhaduje na 80 %, ale musí si neustále doplňovat odborné znalosti a sledovat veškeré změny a úpravy zákonných norem.

Tabulka 3 – Základní oblasti problémů z pohledu OSVČ při vyřizování agendy pojištění

Počet odpovědí	Odpovědi
10	Zálohy na pojistné na důchodové pojištění – nelze si platit více, než činí předpis záloh
8	Splatnost záloh na pojistné na důchodové pojištění – nevyhovující, pro přehlednost by bylo lepší platit si v běžném kalendářním měsíci na ten měsíc
10	Složitě provádění roční vyúčtování – vysoká administrativa
2	Dokládání různých potvrzení, odlišnosti při zahrnování příjmů do daňového základu

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 3 uvádí odpovědi na otázku č. 3: *Vytipujte, prosím, 3 základní oblasti problémů, se kterými se při vyřizování své agendy pojištění setkáváte?* Při vyhodnocování jednotlivých odpovědí bylo zajímavé, že všichni dotázaní respondenti uvedli přibližně shodné oblasti, ve kterých spatřují problémy při vyřizování agendy.

Tabulka 4 – Zpracování agendy sociálního pojištění a schopnost rozhodování se v této oblasti

Počet odpovědí	Odpovědi
9	Sociální pojištění zpracovává účetní firma, respektují doporučení účetní, nejsou schopni samostatně rozhodovat o pojistném
1	Sociální pojištění si zpracovává sám

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 4 uvádí odpovědi na otázku č. 4: *Necháváte si zpracovat agendu sociálního pojištění účetní firmou, daňovým poradcem a respektujete jeho doporučení nebo jste schopni/a/ rozhodnout samostatně?* Devět respondentů shodně uvedlo, že si nechávají zpracovávat agendu účetní firmou z důvodů složitosti a náročnosti právní úpravy. Z odpovědí je zřejmé, že při zpracování dokladů odborníkem, odpadá OSVČ nutnost hlídat změny, termíny apod. Všichni se shodli, že respektují doporučení účetní, protože se domnívají, že jsou správná a v souladu se zákonem. Pokud se mají sami rozhodnout, např. o nemocenském pojištění nebo o vyměřovacím základu pro výpočet dávek důchodového pojištění, tak dají také na doporučení účetní, protože tomu sami nerozumí. Poslední respondent uvedl, že si agendu zpracovává sám, pokud potřebuje konzultaci v dané oblasti, tak se osobně obrátí na příslušný úřad.

Tabulka 5 – Pochopitelnost stávající úpravy dávek nemocenského pojištění ve vazbě na placení pojistného

Počet odpovědí	Odpovědi
7	Neumějí si přesně vypočítat výši dávek, ale mají přehled o tom, kolik činí minimum a kolik se musí platit na nejvyšší možné dávky nemocenského pojištění, jsou seznámeni i s tím, že se prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti u OSVČ neproplácí
3	V dané problematice se neorientují

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5 uvádí odpovědi na otázku č. 5: *Domníváte se, že stávající úprava dávek nemocenského pojištění ve vazbě na placení pojistného je pochopitelná?* Sedm respondentů uvedlo, že je přihlášen k nemocenskému pojištění. Co se týče orientace mezi placeným pojistným a výší dávky, tak mají konkrétní informace o maximálních dávkách nemocenského pojištění a o výši pojistného, ale neumějí si vypočítat výši dávek nemocenského pojištění. Tři respondenti se v uvedené problematice neorientují, nejsou přihlášení k nemocenskému pojištění a z toho důvodu nejsou schopni poskytnout relevantní odpověď.

Tabulka 6 – Orientace ve vazbě mezi placeným pojistným a výší dávek nemocenského a důchodového pojištění

Počet odpovědí	Odpovědi na oblast nemocenského pojištění
6	Orientují se ve vazbě mezi placeným pojistným a výší dávek, mohou si rozhodovat o vyměřovacím základu pro výpočet dávek
1	Orientuje se ve vazbě mezi placeným pojistným a výší dávek, ale z důvodu pozdní platby došlo k zániku nemocenského pojištění a musela být podána nová přihláška
3	V dané problematice se neorientují
	Odpovědi na oblast důchodového pojištění
3	Dávky důchodového pojištění v současné době neřeší, tudíž neuvažují o zvýšení vyměřovacího základu při ročním vyúčtování, pojistné odvádějí pouze z vypočteného vyměřovacího základu, protože je to povinné a nevadí jim, že se jedná pouze o minimum
2	Nemají přehled, z čeho se bude důchod vypočítávat, domnívají se, že pokud budou mít nějakou dobu nepojištěnou, tak to nevadí
5	Je pro ně důležitá výše daňového základu, hlídají si, aby nepřekročili částku rozhodnou pro účast na důchodovém pojištění a nemuseli platit pojistné vůbec

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 6 uvádí odpovědi na otázku č. 6: *Dokážete se orientovat ve vazbě mezi placeným pojistným a výší dávek důchodového a nemocenského pojištění?* Dotázaní respondenti v šesti případech uvedli, že již pobírali dávky nemocenského pojištění a ví, kolik mají platit a jaká bude následná výše dávek. Jeden z výše uvedených respondentů

uvedl, že nemá problém orientovat se ve vazbě mezi placeným pojistným a případnými dávkami, ale musí dbát na včasné placení pojistného. Tři respondenti se v uvedené problematice neorientují, nejsou přihlášení k nemocenskému pojištění a z toho důvodu nejsou schopni poskytnout relevantní odpověď.

Co se týče dávek důchodového pojištění, tak se jednotliví respondenti shodli na tom, že pro ně není důležité rozhodovat o vyměřovacím základu a ovlivnit si tak v budoucnu dávky důchodového pojištění.

Odpovědi zaměstnanců OSSZ Strakonice:

Tabulka 7 – Názor na stávající zákonnou úpravu pojištění OSVČ z hlediska její složitosti a pochopitelnosti

Počet odpovědí	Odpovědi
10	Největší problém stávající právní úpravy je ve složitosti při praktickém provádění důchodového a nemocenského pojištění OSVČ, jednoznačná shoda je v potřebě zjednodušit stávající systém

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 7 uvádí odpovědi na otázku č. 1: *Jaký je Váš názor na stávající zákonnou úpravu pojištění OSVČ z hlediska její složitosti a pochopitelnosti?* Na tuto otázku odpověděli všichni dotazovaní respondenti z řad zaměstnanců OSSZ Strakonice shodně a jednoznačný problém vidí ve složitosti stávající právní úpravy.

Tabulka 8 – Znalost a pochopitelnost problematiky důchodového pojištění OSVČ

Počet odpovědí	Odpovědi
5	Znalost dané problematiky zhodnotili 100 %, neboť pracovní zařazení vyžaduje vysokou odbornost, stávající zákonnou úpravu hodnotí jako složitou
2	S problematikou důchodového pojištění OSVČ se setkávají v případech, kdy je fyzická osoba zároveň zaměstnancem a tuto oblast zhodnotili 40 %, poukazují na složitost jednotlivých zákonných ustanovení
3	S problematikou důchodového pojištění OSVČ se přímo nesetkávají, částečně se jich dotýká při sepisování žádostí o důchod či při vracení přeplatků pojistného, danou oblast zhodnotili 30 %, právní úpravu důchodového pojištění hodnotí jako velice složitou a málo pochopitelnou

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 8 uvádí odpovědi na otázku č. 2: *Pokuste se zhodnotit, prosím, do jaké míry vyjádřené v procentech jste na své pracovní pozici seznámen/a/ s problematikou důchodového pojištění OSVČ a jak je pro Vás pochopitelná?* Odpovědi na tyto otázky se lišily podle jednotlivých skupin dotázaných respondentů, rozhodující bylo, zda se respondenti zabývají přímo agendou OSVČ a jsou denně v kontaktu s klienty nebo zda se jedná o respondenty, kteří se danou agendou přímo nezabývají.

Tabulka 9 – Základní oblasti problémů, které se vyskytují při styku s klientem

Počet odpovědí	Odpovědi
7	Placení záloh na pojistné na důchodové pojištění přesně ve výši předpisu, jinak se platby fixují do budoucna, přeplatky se musejí dle platné zákonné úpravy vracet
9	Problematika vyúčtování SVC a její složité posuzování jako hlavní a vedlejší
6	Oddělením nemocenského pojištění od důchodového pojištění vznikají problémy s přeúčtováním plateb, které jsou vzhledem k rozdílným účtům a variabilním symbolům zasílány chybně
1	Volba minimální vyměřovací základu pro odvod pojistného při ročním vyúčtování (od tohoto rozhodnutí se odvíjí v budoucnu výše dávek důchodového pojištění)
4	Možnost zpětné volby vyměřovacího základu pro pojistné na nemocenské pojištění
3	Chybné zasílání plateb na účty pro placení pojistného na OSSZ (pokud je OSVČ zároveň i zaměstnavatelem)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 9 uvádí odpovědi na otázku č. 3: *Vytipujte, prosím, 3 základní oblasti problémů, se kterými se při styku s klientem setkáváte.* Z uvedeného vyplývá, že se vyskytují různé problémové oblasti při jednání s klienty a odpovědi dotazovaných respondentů vycházejí opět z jejich pracovního zařazení a z toho, do jaké míry se danou problematikou zabývají.

Tabulka 10 – Orientace OSVČ v zákonné úpravě pojistného z pohledu zaměstnanců OSSZ

Počet odpovědí	Odpovědi
5	Na základě zkušeností při praktickém provádění důchodového pojištění OSVČ zhruba 55 % klientů pojištění nerozumí a nejsou schopni se vůbec orientovat v dané oblasti, agendu sociálního pojištění si nechávají zpracovávat od specializovaného subjektu, kterému dají plnou moc k vyřizování záležitostí na OSSZ, přibližně 35 % klientů se orientuje v dané oblasti částečně, tzn., že vyžadují odbornou pomoc při každém jednání na OSSZ a přibližně 10 % klientů se orientuje v zákonné úpravě OSVČ dobře
5	Není možné odhad v procentech učinit, neboť s OSVČ nejsou denně v kontaktu, klienti se na ně neobracují s konkrétními dotazy a informace o problematice OSVČ mají mnohdy zprostředkované od odborných pracovníků oddělení OSVČ

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 10 uvádí odpovědi na otázku č. 4: *Zhodnoťte, prosím, do jaké míry vyjádřené v procentech se klienti z řad OSVČ orientují v zákonné úpravě OSVČ?* Respondenti zabývající se agendou OSVČ poskytli relevantní odpovědi a byli schopni učinit odhad v procentech, neboť se s problematikou zákonné úpravy OSVČ setkávají. Ostatní respondenti se shodli, že nejsou schopni požadovaný odhad v procentech učinit.

Tabulka 11 – Názor na stávající právní úpravu dávek nemocenského pojištění a na placení pojistného na nemocenské pojištění

Počet odpovědí	Odpovědi
5	Stávající právní úprava dávek nemocenského pojištění ve vazbě na placení pojistného není pro OSVČ dostatečně pochopitelná, přibližně 70 % pojištěnců z celkového počtu přihlášených OSVČ k nemocenskému pojištění na OSSZ Strakonice, tj. z 1573 osob, je seznámeno s tím, jak vysoké pojistné si má platit, aby jim byly v případě dočasné pracovní neschopnosti vypláceny maximální dávky, OSVČ mohou díky splatnosti pojistného do 20. dne následující kalendářního měsíce zcela bez problémů ovlivnit vyměřovací základ, což u kategorie zaměstnanců není možné.
2	Úprava v této oblasti je pro pojištěnce složitá, ale na druhé straně se dle jejich názoru 60 % pojištěnců dobře orientuje v tom, kolik si má zaplatit na nejvyšší možné dávky nemocenského pojištění.
3	Danou problematikou se nezabývají přímo, získané informace mají zprostředkované.

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 11 uvádí odpovědi na otázku č. 5: *Domníváte se, že stávající úprava dávek nemocenského pojištění ve vazbě na placení pojistného je pochopitelná a jaký je Váš názor na placení pojistného na nemocenské pojištění?* Opět se projevil shodný názor pěti respondentů zabývajících se přímo agendou OSVČ, neboť mohou zcela objektivně posoudit danou oblast. Dva respondenti, kteří zajišťují výplatu dávek nemocenského pojištění u zaměstnanců, poskytli také relevantní odpověď, neboť se s negativním jevem, kterým je splatnost pojistného, setkávají. Tři respondenti se nebyli schopni k dané otázce vyjádřit.

Tabulka 12 – Osobní názor zaměstnanců OSSZ na účelové navyšování vyměřovacího základu po vzniku sociální události a jeho četnost

Počet odpovědí	Odpovědi
7	Při praktickém provádění nemocenského pojištění OSVČ dochází k jednorázovému navyšování vyměřovacích základů pro placení pojistného až po vzniku sociální události, zákonná úprava v této oblasti umožňuje platit pojistné až další měsíc, takže v případě nemoci či úrazu, si mohou OSVČ bez problému jednorázově zasílat vysoké pojistné, k takovému chování došlo přibližně u 70 % případů z celkového počtu poskytnutých dávek nemocenského pojištění
3	Nebyla poskytnuta relevantní odpověď k dané problematice

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 12 uvádí odpovědi na otázku č. 6: *Dochází podle vašeho názoru k účelovému navyšování vyměřovacích základů poté, co nastane u OSVČ určitá sociální událost. Pokuste se, prosím, odhadnout procento případů, kdy k takovému chování OSVČ ze všech poskytovaných dávek OSVČ dochází?*

Sedm z dotázaných respondentů, kteří se zabývají přímo výplatou dávek nemocenského pojištění, se shodlo, že k jednorázovému navyšování vyměřovacích základů u OSVČ dochází a odhadlo procento četnosti případů. Ostatní tři respondenti se nebyli schopni k dané problematice vyjádřit ze stejných důvodů jako v předchozí otázce.

5 Diskuze

Ve své bakalářské práci se zabývám názory dotázaných respondentů na aktuální problémy zákonné úpravy a praktického provádění důchodového a nemocenského pojištění OSVČ v souvislosti s platnou právní úpravou v této oblasti.

Diskuze k otázkám č. 1 - 2

Z odpovědí všech dotázaných respondentů na otázky č. 1 - 2, které se týkaly oblasti pojištění OSVČ, je zřejmý názor, že zákonná úprava je velice složitá a vyskytuje se zde řada problémových míst, kde se OSVČ neorientují. Dotázaní respondenti nejsou schopni reagovat na velké množství změn, které zákonnou úpravu důchodového a nemocenského pojištění OSVČ provázejí.

Sami odborní zaměstnanci oddělení OSVČ uvedli, že proces změn, kterými oblast důchodového a nemocenského pojištění OSVČ od svého počátku prošla, znamená, že se musí OSVČ neustále přizpůsobovat novým úpravám, které mají často negativní vliv na rozhodování OSVČ o svém budoucím pojištění. Tyto změny vnímají jako zásadní, neboť se často setkávají s dotazy klientů, které není možné zodpovědět ihned, ale až po odborném prostudování jednotlivých ustanovení zákona.

Diskuze k otázce č. 3

Všichni dotázaní respondenti se pokusili vytipovat základní oblasti problémů, se kterými se při vyřizování agendy OSVČ setkávají. Je zajímavé, že názory respondentů z řad OSVČ na problémová místa se ztotožňují s názory respondentů z řad zaměstnanců OSSZ Strakonice, kteří však vidí i jiné problémy, které lze z jejich pohledu chápat jako „provozní“ a pojištěnce nijak nezatěžují, např. přeúčtovávání plateb z jednoho variabilního symbolu na druhý nebo z účtu pro platby důchodového pojištění na účet pro platby nemocenského pojištění.

Jedním z problémových míst byla oblast pojistného na důchodové pojištění, jednalo se o zálohy na pojistné na důchodové pojištění a jejich následné roční vyúčtování. Zálohy na pojistné na důchodové pojištění mohou platit jak OSVČ

vykonávající hlavní činnost, kde jsou povinné tak i u vedlejší činnosti, kde se jedná o dobrovolné placení, nebo jejich povinnost vyplyne po překročení rozhodné částky pro účast na pojištění. Záloha se platí na celý kalendářní měsíc, i když činnost trvala jen po jeho část, a to ve výši, která je předepsána. Při zahájení se jedná o minimum, po podání přehledu o příjmech a výdajích se výše zálohy odvíjí od výše daňového základu.

V oblasti placení záloh se ztotožňuji s dotázanými respondenty, neboť od roku 2009 se největší problém vyskytuje v pochopitelnosti právní úpravy, která se týká výše záloh na pojistné na důchodové pojištění. OSVČ byly z minulosti zvyklé, že sice měly nějaký předpis záloh stanoven, ale platily si záměrně více. Jednak z důvodu, aby nemusely další rok doplácet pojistné, neboť věděly, že výdělečná činnost jim přinese velký zisk, jednak si tak chtěly spořit, sice „bez úroku“ a mít pak přeplatek.

Zálohy se platily do konce kalendářního roku a jednou zvolený vyměřovací základ, z kterého se stanovily zálohy, nebylo možné dodatečně měnit. Toto vyvolávalo vždy koncem kalendářního roku velké diskuze, neboť si OSVČ zasílaly vysoké zálohy a samozřejmě je požadovaly ponechat v období, ve kterém je uhradily, což byl prosinec kalendářního roku. Vzhledem k tomu, že splatnost pojistného byla od 1. dne kalendářního měsíce do 8. dne následujícího kalendářního měsíce, řada klientů přesně nevěděla, zda platí na minulý měsíc nebo se jedná o úhradu na běžný měsíc, takže se občas někomu podařilo zaslat vysokou zálohu na pojistné na důchodové pojištění, a ta zůstala umístěna v měsíci lednu až do dalšího ročního vyúčtování, což se samozřejmě klientům nelíbilo.

Tyto problémy od roku 2009 odpadly, neboť je možné platit zálohy na pojistné na delší než měsíční období do budoucna a to až do konce června následujícího kalendářního roku. S touto úpravou však nastaly v praktickém provádění důchodového pojištění OSVČ problémy nové, což vyplývá s odpovědí dotázaných respondentů. Při své práci se setkávám s klienty, kteří si zaplatí zálohu na pojistné na důchodové pojištění z vyššího vyměřovacího základu, než mají a záloha se poté rozděluje přesně podle předpisu a část se posune do dalšího měsíce. Takto probíhá umístění plateb až do června následujícího kalendářního roku a teprve pak se jedná o přeplatek, který OSSZ povinně vrací (14). Tímto postupem dochází k fixaci měsíčního vyměřovacího

základu, kde je rozhodující datum podání platby, která musí být nejpozději minulý měsíc a pro samotnou fixaci postačuje úhrada 1 Kč. Na změnu fixace nemá vliv ani změna charakteru SVČ nebo podání přehledu o příjmech a výdajích. Tuto zákonnou úpravu klienti nepřijali s velkým nadšením. Neustále zodpovídám dotazy klientů, proč nemohou provádět vyšší úhrady záloh na pojistné a proč jsou tyto zálohy používány na úhradu do budoucna.

Dotázaní respondenti uvedli, že v ročním vyúčtování placených záloh na pojistné spatřují řadu úskalí. Jedná se o složitost při vyplňování a velkou administrativu. OSVČ, která byt' jen po část kalendářního roku vykonávala činnost, musí podat přehled o příjmech a výdajích. Za tímto účelem zasílá OSSZ všem klientům, kteří platili zálohy na pojistné, každoročně inventuru pohledávek sloužící ke snazšímu zjištění úhrnu zaplacených záloh potřebných pro stanovení výsledného přeplatku či doplatku pojistného. V roce 2010 se poprvé do inventury pohledávek za rok 2009 promítla právní úprava týkající se záloh na pojistné na důchodové pojištění, kdy klient obdrží informaci o předpisu záloh a o jejich úhradě, ale jen do výše předpisu, a případný posun plateb do dalšího měsíce či roku už nevidí. Toto v následujícím období, které je dáno zákonem (29) pro podání přehledů OSVČ a trvá do července kalendářního roku, způsobuje nadměrné dotazy ze strany klientů, účetních a daňových poradců, proč nemají v daném roce takové úhrady záloh, které skutečně provedli. Velice často tak musím zodpovídat tyto dotazy a vysvětlovat zákonem dané úpravy v oblasti placení záloh a výsledek je takový, že řada klientů si do podaného přehledu o příjmech a výdajích uvede úhrn záloh podle sebe a nebere údaje zaslané OSSZ v potaz.

V návaznosti na podaný přehled provádí OSSZ vyúčtování, které je buď vyrovnané nebo s přeplatkem či doplatkem pojistného. Ty OSVČ, které si uvedou v přehledu „svůj úhrn záloh“, si samozřejmě vyčíslí jiný přeplatek či doplatek a následně očekávají vrácení vyšší částky, než té, kterou jim OSSZ zašle, nebo naopak doplatí daleko méně, než je jejich povinnost. V tomto okamžiku začíná další vlna dotazů ze strany klientů, neboť vyúčtování nerozumí a požadují vysvětlení.

V případě, že nedojde k úhradě dlužného pojistného a případného penále, vystaví

OSSZ platební výměr (27), který má OSVČ povinnost uhradit. I zde jsem se setkala s problémy týkající se plateb, které jsou hrazeny po vzniku doplatku na pojistném. Před vystavením platebního výměru jsou veškeré platby po splatnosti doplatku pojistného použity na jeho úhradu, i když se jedná ze strany klienta o úhradu běžných záloh na pojistné na důchodové pojištění (29). Vystavení rozhodnutí je velmi náročné, neboť je potřeba v odůvodnění velice podrobně popsat, v jaké výši byly zálohy na pojistné hrazeny, kdy byla úhrada provedena, ale hlavně kam a jak byly platby použity, aby nedocházelo ke zbytečnému odvolání proti vydanému rozhodnutí. Když si představíme, že klient hradí dluh na pojistném např. po 500 Kč, k tomu zasílá běžnou zálohu na pojistné na důchodové pojištění a má ještě dlužné pojistné z předchozích let, za které je dopočítáváno penále, tak se vyhotovení platebního výměru mnohdy rovná slohovému cvičení, které musí být pro klienta jednoznačné a srozumitelné.

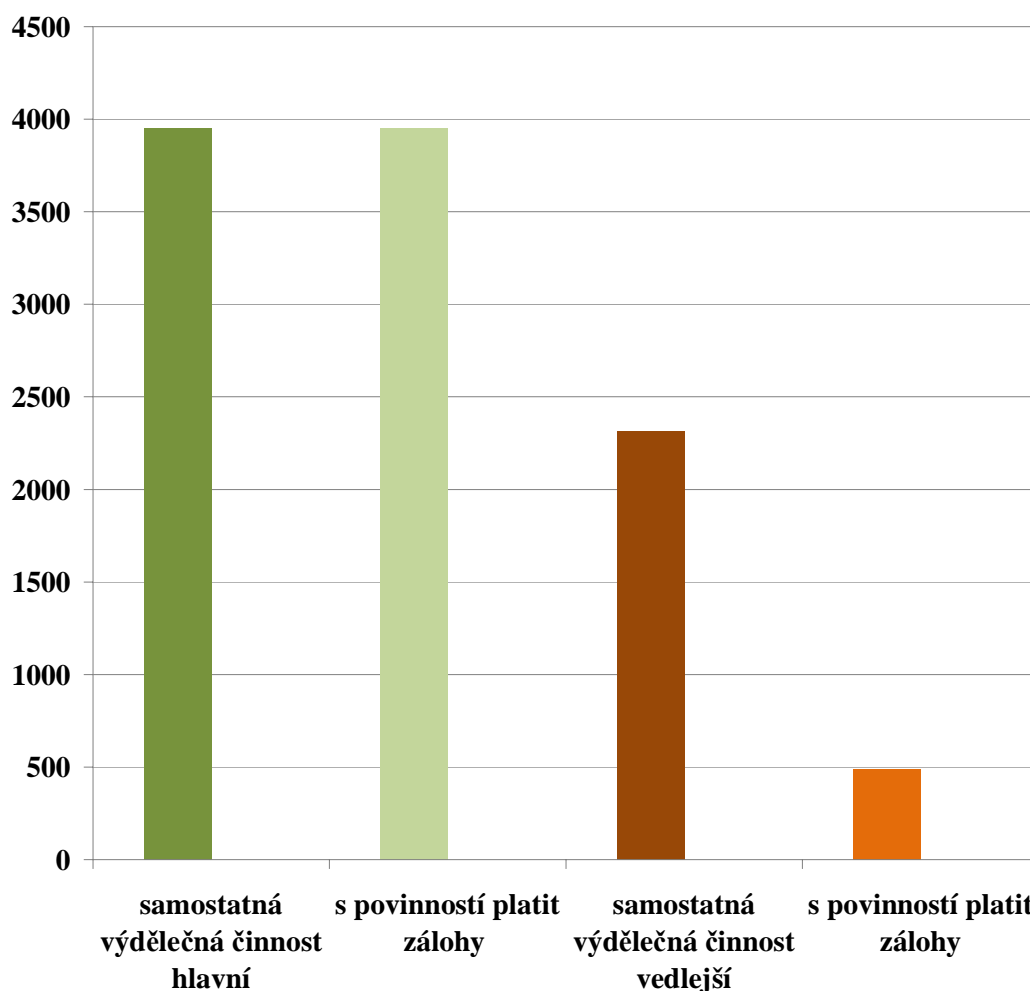
Po vystavení, doručení a vykonatelnosti platebního výměru musí být platby určené na úhradu platebního výměru označeny identifikačním číslem z rozhodnutí, jinak se na úhradu platebního výměru nepoužijí, a to až do doby, než budou veškeré pohledávky na pojistném, které nejsou předmětem vymáhání, uhrazeny.

Domnívám se, že problémovým místem je také základ daně, z kterého si OSVČ určuje vyměřovací základ pro odvod pojistného, i ten s sebou přináší určitá úskalí. OSVČ se brání tomu, aby do vyměřovacího základu zahrnovaly i příjmy z podnikání podle zvláštního zákona, jako jsou příjmy s provozu malých vodních elektráren či solárních zařízení. Argumentují tím, že jsou tyto příjmy po určitou dobu osvobozeny od daně a nechtějí z nich odvádět pojistné.

Také rozdělení na hlavní a vedlejší činnost s sebou přináší svá úskalí, což vyplývá z odpovědí dotázaných respondentů. Problémy nastávají, pokud některý z důvodů pro posouzení vedlejší činnosti netrvá současně s výkonem SVČ. Např. účast na nemocenském pojištění zaměstnanců vznikla až 2. ledna kalendářního roku, neboť tomuto datu předchází státní svátek, tak je OSVČ v lednu automaticky považována za hlavní. Také pobírání nemocenských dávek z pojištění v hlavním zaměstnání, kdy dojde ke skončení pracovního poměru, nelze hodnotit jako důvod pro vedlejší činnost.

Podobný problém nastává při posuzování činnosti z důvodu přiznání nároku na starobní důchod nebo nároku na výplatu invalidního důchodu. OSVČ se mylně domnívají, že uznáním invalidními či sepsáním žádosti o starobní důchod nemusejí platit zálohy na pojistné. Ve skutečnosti je možno tento důvod zohlednit až ode dne uvedeného v rozhodnutí ČSSZ. Respondenti uvedli jako jednu z oblastí, kde spatřují problémy, právě vedlejší SVČ, její složitost a zbytečnou administrativu.

Graf 1 – Počet osob s výkonem samostatné výdělečné činnosti na OSSZ Strakonice

Zdroj: OSSZ Strakonice

Na základě statistických údajů bylo na OSSZ Strakonice evidováno k 31. 3. 2010 celkem 3949 osob vykonávajících hlavní SVČ a 2315 osob vykonávajících vedlejší SVČ. Celkem 3910 osob mělo povinnost platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění z výkonu hlavní činnosti a 492 osob mělo povinnost platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění z výkonu vedlejší činnosti (Graf 1).

Největší problém v oblasti nemocenského pojištění však spatřují ve splatnosti pojistného. Tím se zcela ztotožňují s respondenty z řad zaměstnanců OSSZ, ale naopak se rozcházejí s názory respondentů z řad OSVČ. Stávající právní úprava umožňuje platit pojistné v období od 1. do 20. dne následující kalendářního měsíce. V praxi to znamená, že většina osob, které hradí pojistné v tomto období, má možnost si ovlivnit vyměřovací základ pro výpočet nemocenských dávek (13). Jednorázovou platbou může docílit navýšení vyměřovacího základu, což je velice snadný způsob, jak získat od státu za 1010 Kč maximální dávky nemocenského pojištění ve výši 23 490 Kč měsíčně.

Diskuze k otázce č. 4

Tato otázka, která směřovala na respondenty z řad zaměstnanců OSSZ, měla zjistit, do jaké míry vyjádřené v procentech se klienti orientují v zákonné úpravě OSVČ. Z výsledků je zřejmé, že více než jedna polovina klientů z celkového počtu OSVČ vykonávajících SVČ, tj. z 6642 osob, se v dané problematice neorientuje, další část cca 35 % se orientuje částečně a jen cca 10 % problematice rozumí.

Otázka týkající se respondentů z řad OSVČ zjišťovala jejich samostatnost v rozhodování o svém pojištění a možnost zpracování agendy specializovaným subjektem – účetní firmou či daňovým poradce. Zde bych uvedl příklady z praxe, s kterými se setkávám při zpracování ročního vyúčtování. Řada klientů má vyplněný přehled o příjmech a výdajích, ale jeho obsahu vůbec nerozumí. Pokud je potřeba při osobním jednání s klientem provést nějaké opravy, tak klient vůbec neví, čeho se jednotlivá čísla týkají. Často dochází k nedorozumění, klienti dají přednost doporučení účetní před svým osobním rozhodnutím, protože tomu sami nerozumí. Jeden respondent uvedl, že si agendu zpracovává sám, neboť se danou problematikou zabývá. Dle mého názoru se však jedná o velice malé procento klientů, kteří této oblasti rozumí.

Diskuze k otázce č. 5

Z odpovědí všech dotázaných respondentů na otázku č. 5, která zjišťovala, zda je stávající úprava dávek nemocenského pojištění ve vazbě na placení pojistného pochopitelná, lze odvodit, že klientům vyhovuje dobrovolnost a oddělenost od důchodové části, neboť si mohou zcela samostatně ovlivňovat výši vyměřovacího základu.

Dle mého názoru současnému stavu, který je již zaběhlý, předcházela celá řada vstupních problémů. Počátkem roku 2009, kdy došlo k zásadní změně, a to oddělení nemocenského pojištění od důchodového, přinesla tato úprava u OSVČ rozpaky a často nepochopení, proč tomu tak je. I přes informace, které ze strany OSSZ všechny nemocensky pojištěné osoby dostaly, tento přechod neproběhl bez potíží. Některým osobám zaniklo nemocenské pojištění z důvodu dluhu, jiné se odhlásily, protože nechtěly platit dvakrát za poplatky bance či poště a tím se počet nemocensky pojištěných osob přechodně snížil. Řada OSVČ se dotazovala, zda má ponechat výši pojistného v původní částce, kterou měla stanovenou ještě spolu s důchodovou zálohou nebo si začít platit minimum ve výši 56 Kč. Jak se ukázalo, nebyl to jediný problém, který tuto změnu provázel. Daleko složitější bylo z mého pohledu zasílání takto zvoleného pojistného na správný účet. Dosud, a to skoro dvě desetiletí, byly OSVČ zvyklé, zasílat jednu platbu na jeden účet. Proto také počátkem roku řada z nich požadované pojistné na nemocenské pojištění nerozdělila a následně si musela požádat o jeho přeúčtování z účtu na důchodové pojištění na účet nemocenského pojištění. Nejenže je tento převod zpoplatněn a náklady nese ČSSZ, ale klienti tak činili v době podávání přehledů o příjmech a výdajích za rok 2008, takže standardní odbavení na klientském centru včetně vyúčtování se z cca pěti minut často protáhlo na půl hodiny u klienta, který byl pojištěn i nemocensky a snažil se svůj problém vyřešit při osobním jednání na OSSZ.

Toto přechodné období v oblasti pojistného na nemocenské pojištění trvalo v praxi poměrně dlouhou dobu. Dosavadní pojištěnci si zvykli na oddělený způsob úhrady, který se začal jevit jako vyhovující. Novým pojištěncům tento způsob nečinil potíže, protože neměli zkušenosti s ničím jiným, takže vše přijali bez problémů.

Opak ale nastal, pokud klienti zaplatili pojistné na nemocenské pojištění v nesprávné výši nebo ho zapomněli zaplatit úplně. V praxi jsem se setkala se zániky nemocenského pojištění, což je vždy nepříjemné zejména pro pojištěnce, kteří jsou přihlášení od prvopočátku pojištění. Existuje sice možnost opětovně se přihlásit k pojištění, ale OSVČ pak musí podstoupit tříměsíční čekací dobu, po kterou nemá nárok na nemocenské dávky, i když má např. vystavenou dočasnou pracovní neschopnost. Právě z toho důvodu jsem se setkala s případy, kdy pojištěnci požadovali převést část plateb z důchodového pojištění jen proto, aby „zachránili nemocenskou“. Tato možnost se připouští jen do splatnosti pojistného na konkrétní měsíc a ne zpětně, tak jak mnohdy klienti požadují.

Další výrazná změna nastala v souvislosti se změnou zákona o platebním styku (5). I přes včasná upozornění ze strany OSSZ se vyskytly problémy vzniklé pozdním příkazem k úhradě či podáním poštovní poukázky, neboť od ledna 2010 se za den platby pojistného považuje den, kdy dojde k připsání pojistného na účet OSSZ. Protože byli klienti zvyklí platit pojistné na hraně 20. dne následujícího měsíce a nereagovali na tuto změnu, platby byly připsány na účet OSSZ až po splatnosti. U záloh v důchodovém pojištění to nemělo tak velký dopad, protože k žádnému zániku pojištění nedojde, ale následuje „jen“ sankce ve formě penále ze záloh. Problém nastává u pozdě zaplaceného pojistného na nemocenské pojištění, kde je následně konto pojištěnce vyhodnoceno jako problémové a musí dojít k jeho ukončení. Tento akt je vždy nepříjemný, musela jsem řešit případy, kdy klienti po obdržení tohoto sdělení reagovali při dalším jednání podrážděně, obzvláště v případech, když chtěli uplatnit nárok na dávku nemocenského pojištění a ochranná lhůta již skončila, neboť mezi zánikem a počátkem dočasné pracovní neschopnosti uběhlo více jak 7 kalendářních dnů. Tuto negativní zkušenost se zánikem nemocenského pojištění měl i jeden z dotázaných respondentů.

Diskuze k otázce č. 6

Současnému stavu v zákonné úpravě dávek nemocenského a důchodového pojištění byla věnována otázka č. 6. Dotázaní respondenti z řad OSVČ uvedli, že je nyní

situace jiná, než byla v minulosti. Pokud si nestihli zaplatit do konce roku vyšší zálohy na důchodové a nemocenské pojištění, později už neměli možnost si cokoliiv doplatit a navýšit si tak vyměřovací základ pro výpočet dávek. Nynější právní úprava umožňuje díky splatnosti pojistného nemocenské dávky ovlivnit, jak se shodují dotázaní respondenti z řad zaměstnanců OSSZ Strakonice. Pro dokreslení uvedu následující příklad: OSVČ je účastna nemocenského pojištění a od ledna 2009 si platí pojistné ve výši 56 Kč měsíčně. Dne 10. 2. 2010 je uznána dočasně práce neschopnou a požádá OSSZ o výplatu dávek. Vzhledem k tomu, že nemá ještě zaplacen pojistné na měsíc leden 2010, stanoví si vyměřovací základ ve vyšší částce, většinou v takové výši, která postačuje na maximální dávky nemocenského pojištění a odvede z něho pojistné zhruba ve výši 12 000 Kč. Na měsíc únor už většinou zaplatí jen minimum, neboť tento měsíc již nespadá do rozhodného období. Takto si zaručí, že bude pobírat od 15. dne pracovní neschopnosti až do jejího ukončení nemocenské dávky v denní výši 783 Kč, což při dočasné pracovní neschopnosti trvající např. dva měsíce činí 36 018 Kč. Běžně se však setkávám s klienty, což je z mého pohledu pro státní rozpočet ještě více zatěžující, kteří se přihlásí k účasti na nemocenském pojištění, zaplatí si již předem známou tisícikorunu a „jdou marodit“. Vzhledem k tomu, že předtím nikdy nebyly OSVČ, z rozhodného období se jim tato doba vyloučí a jejich výše dávek činí stejně jako v předchozím případě, jen s tím rozdílem, že do státního rozpočtu odvedou mnohonásobně méně.

Tabulka č. 13 - Vyplacené dávky nemocenského pojištění OSVČ na OSSZ Strakonice

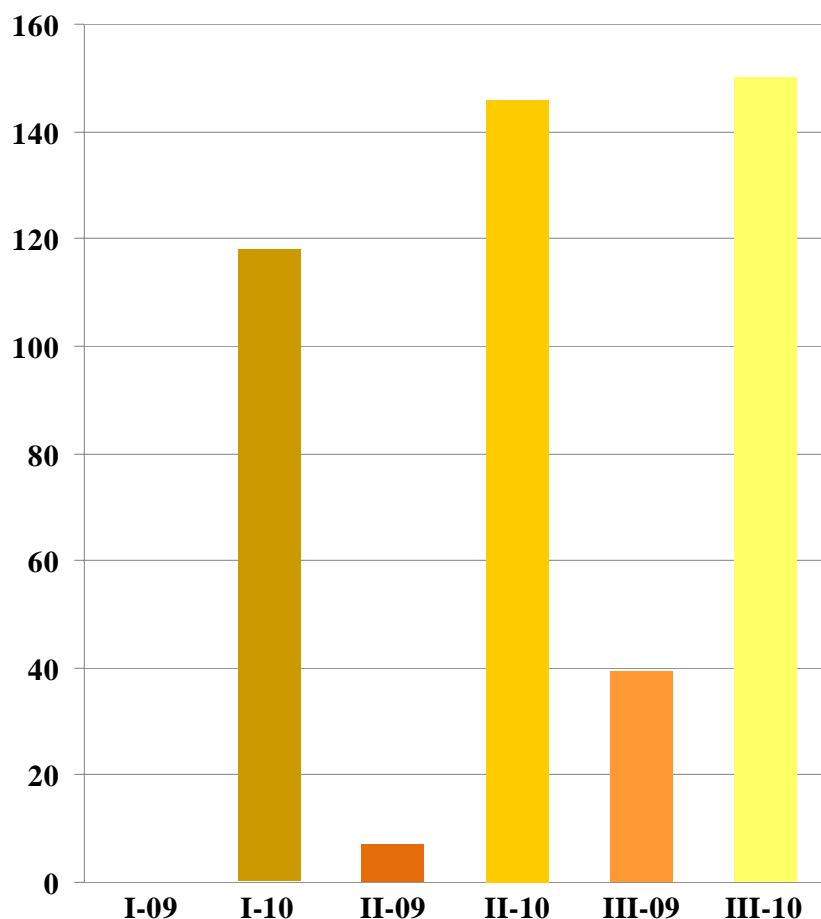
období	2009			2010		
	leden	únor	březen	leden	únor	březen
počet vyplacených dávek	0	7	39	118	146	150
výše dávek v Kč	0	18 946	147 401	1 767 841	1 970 344	2 162 611
celkem vyplaceno v Kč	166 347			5 900 796		

Zdroj: OSSZ Strakonice

Dle statistických zjištění na OSSZ Strakonice došlo k nárůstu u počtu vyplacených dávek nemocenského pojištění u OSVČ oproti roku 2009. Dle vyhodnocených odpovědí dotázaných respondentů jsou dávky nemocenského pojištění

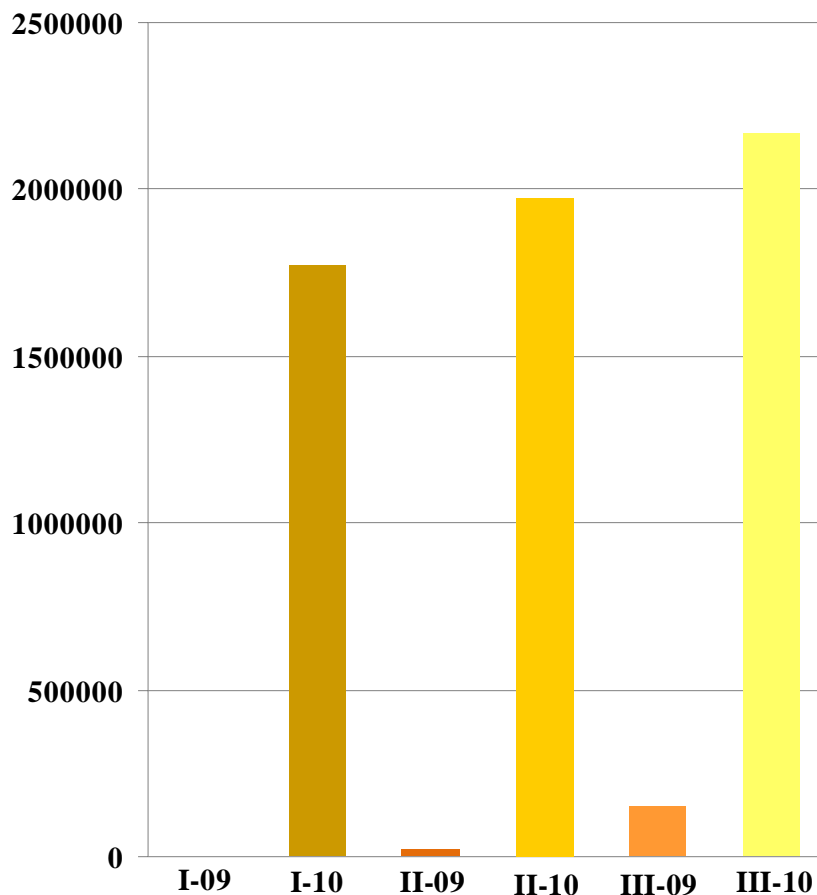
u OSVČ v současné době mimořádně výhodné. Ze získaných údajů vyplývá, že v lednu 2009 nebyla vyplacena žádná dávka, která by vznikla po 1. 1. 2009, v únoru 2009 bylo vyplaceno 7 dávek a v březnu 2009 bylo vyplaceno 39 dávek. V lednu 2010 byly vyplaceny dávky nemocenského pojištění ve 118 případech, v únoru 2010 ve 146 případech a v březnu 2010 ve 150 případech. Pokud porovnáme údaje z roku 2009 s údaji roku 2010 tak je viditelný nárůst pojištěnců, kterým byly vypláceny nemocenské dávky z titulu pojištění OSVČ (Tabulka 13, Graf 2).

Graf 2 – Počet vyplacených dávek nemocenského pojištění u OSVČ

Zdroj: OSSZ Strakonice

Graf 2 – Výše vyplacených dávek nemocenského pojištění u OSVČ

Zdroj: OSSZ Strakonice

Co se týče výše vyplacených dávek nemocenského pojištění u OSVČ, tak ze statistických údajů vedených na OSSZ Strakonice jev roce 2010 zřejmý velký nárůst oproti roku 2009. Zaměřila jsem se na období leden až březen 2009, kdy podstatnou část vyměřovacího základu tvořily zálohy na důchodové pojištění roku 2008 a za období leden až březen 2010, kdy je vyměřovací základ OSVČ tvořen výhradně z pojistného hrazeného v roce 2009 a OSVČ si mohly díky splatnosti pojistného vyměřovací základ ovlivnit. Za období leden 2009 nebyla vyplacena žádná dávka,

v únoru 2009 bylo vyplaceno celkem 18 946 Kč a v březnu 2009 bylo vyplaceno 147 401 Kč. V lednu 2010 bylo vyplaceno na dávkách nemocenského pojištění 1 767 841 Kč, v únoru 2010 bylo vyplaceno 1 970 344 Kč a v březnu 2010 bylo vyplaceno již 2 162 611 Kč. Celkem bylo vyplaceno za 1. čtvrtletí roku 2009 166 347 Kč a za 1. čtvrtletí roku 2010 5 900 796 Kč. Nárůst výše vyplacených dávek nemocenského pojištění je dle mého názoru z hlediska finančních prostředků státního rozpočtu zcela neúnosný (Tabulka 1, Graf 3).

Při porovnání výše uvedených údajů platných pro OSVČ s dávkami nemocenského pojištění u zaměstnanců, je vidět markantní rozdíl hlavně v jejich výši. I přesto, že se stanovují ze stejného rozhodného období a stejnou procentní sazbou jako u OSVČ, musel by zaměstnanec měsíčně dosahovat příjmu, který je vyměřovacím základem, ve výši zhruba 72 000 Kč, aby dosáhl na nejvyšší dávky nemocenského pojištění.

Z výše uvedeného vyplývá, že současná právní úprava nemocenského pojištění a s tím spojená výplata dávek u OSVČ vytváří prostor pro zneužívání těchto dávek (8), v čemž se shodují s dotazovanými respondenty z řad zaměstnanců OSSZ. Naopak dotázané OSVČ tuto možnost berou jako fakt, že mohou od státu získat vysoké dávky, ale nikdo se nevyjádřil v tom smyslu, že by se jednalo z jejich strany o možné zneužívání dávek. Naopak, pokud to zákonná úprava umožňuje, tak proč toho nevyužít. Při provádění nemocenského pojištění OSVČ jsem se dokonce setkala s názory klientů, kteří dočasnou pracovní neschopností budou řešit období, kdy nemají práci a evidují se na úřadech práce (sezónní činnost, období po ukončení činnosti apod.).

Další část otázky, která byla položena dotázaným respondentům, se týkala orientace ve vazbě mezi placeným pojistným a výší dávek důchodového pojištění. Od roku 2010 došlo v této oblasti k významným úpravám základních parametrů pro výpočet dávek (3), ale já bych se chtěla zaměřit na problematiku týkající se vyměřovacího základu pro stanovení výše důchodu u OSVČ. Z odpovědí respondentů vyplývá, že tuto situaci nijak zvlášť neřeší a nevěnují jí dostatečnou pozornost. Neuvědomují si, že účast na důchodovém pojištění zajišťuje všem osobám pozdější

zabezpečení v důchodovém věku, při vzniku invalidity nebo pozůstalým při úmrtí pojištěnce. Respondenti z řad OSVČ uvedli, že je pro ně rozhodující, aby platili minimum nebo pokud možno vůbec nic.

Pro dokreslení situace v oblasti dávek důchodového pojištění uvádím své zkušenosti a poznatky z období od roku 1986 do roku 2003, kdy po celou tuto dobu nemusely být OSVČ účastny důchodového pojištění, i když vykonávaly činnost jako jedinou a nebyly účastny důchodového pojištění nikde jinde. Této možnosti využila poměrně velká část OSVČ, neboť bylo velmi lákavé, že státu nemusí odvádět pojistné na důchodové pojištění ani platit zálohy. Také dva dotazovaní respondenti vykonávající po celou dobu hlavní SVČ si v tomto období nechali „vypadnout“ několik let pojištění. Bohužel tento přístup OSVČ k vlastní budoucnosti nebyl nejšťastnější, neboť se již nyní setkáváme s těmito osobami v řízení o dávky důchodového pojištění, kdy má tato nepojištěná doba velký vliv na výši důchodu.

Jaké věkové hranice se tento problém nyní týká? Jedná se o generaci lidí, která začínala ve dvaceti letech s podnikáním, jejich příjmy byly malé, takže byli rádi, že nemusí nic platit a na upozornění, že se jim toto období definitivně nebude počítat jako doba pojištění, následovala odpověď, že do důchodu je daleko a teď to řešit nemusí. O nějaké solidaritě v důchodovém pojištění nemohla být vůbec řeč. Další skupinu tvořily osoby, které by si rády platily, protože věděly, že se hranice odchodu do důchodu blíží, ale bohužel nedisponovaly finanční hotovostí na úhradu případného doplatku anebo se jednalo o dlužníky, kteří podávali za toto období přehledy o příjmech a výdajích zpětně, a byli rádi, že jim v některém roce nevznikla účast a odpadla jim povinnost doplácet pojistné.

Při své praxi jsem se také setkala s případy, kdy toto období nepříznivě ovlivnilo sociální situaci v rodině osoby, která vykonávala SVČ, byla živitelem rodiny a zemřela. Při žádosti o pozůstalostní důchody, vdovské, vdovecké či sirotčí právě tato potřebná doba pojištění chyběla a na tyto dávky nevznikl nárok, což bylo velice nepříjemné.

OSVČ mohou těmto nepříjemným situacím předejít tím, že si na základě svého rozhodnutí navýší určený vyměřovací základ, doplatí si vzniklé pojistné a zajistí si tak výhodnější výpočet dávky. Bohužel je situace taková, že se takto chová jen velice malé

procento OSVČ. Často si tuto částku započitatelnou do základu pro stanovení výše důchodu, kterou určený vyměřovací základ je, zaměňují s faktickým příjmem a mylně se domnívají, že to, z čeho se jim bude jednou důchod počítat, jsou příjmy po odpočtu výdajů nebo nyní daňový základ. Škoda, že se nad tímto závažným rozhodnutím dostatečně nezamýšlejí v době, kdy to mohou samy ovlivnit. Problémy se pak objevují při výpočtu dávek důchodového pojištění, kdy OSVČ s minimálním vyměřovacím základem pobírají nízké důchody a pak si často ani neuvědomují, že odvádí pojistné o polovinu nižší než zaměstnanci.

Z mého pohledu bylo a bude v této oblasti zapotřebí solidarity mezi ekonomicky aktivními osobami a poživateli důchodu, každý by si měl uvědomit, že být účasten pojištění v produktivním věku neznamená jen zajistit si v budoucnu důchod sám sobě, ale podílet se v současnosti na výplatě důchodu svých rodičů. Tyto skutečnosti je potřeba mít na paměti po celou dobu svého ekonomicky aktivního života a rozhodování o nich neodkládat na neurčito.

Na základě diskuze v oblasti důchodového a nemocenského pojištění OSVČ jsem dospěla k závěru, že je potřeba ověřit dalším výzkumem následující hypotézy:

H 1: Zákonná úprava v oblasti pojistného na důchodové pojištění OSVČ je velice složitá a vyskytuje se řada problémových míst, kde se OSVČ neorientují.

H 2: Výši dávek nemocenského pojištění si OSVČ mohou díky splatnosti pojistného ovlivnit a nemocenské dávky následně zneužívat.

6 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala problematikou důchodového a nemocenského pojištění OSVČ. Pro samotný výzkum a pro jeho následné hodnocení současného stavu v zákonné úpravě pojistného OSVČ jsem vycházela ze své dlouholeté praxe na oddělení OSVČ, ze znalostí a zkušeností, které jsem při své práci získala a s poznatků získaných při jednání s klienty.

Prostřednictvím jednotlivých vývojových fází pojistného OSVČ, které trvá již bezmála dvacet let, jsem se snažila zmapovat chování klientů v oblasti pojistného včetně jejich rozhodování o své budoucnosti a následné reakce na navrhované změny právní úpravy.

Orientovala jsem se na problémová místa v oblasti pojistného na důchodové pojištění a z něho vyplácených dávek a také v oblasti nemocenského pojištění. Nová právní úprava od roku 2009 s sebou přinesla řadu změn, z nichž se některé negativně promítly do praktického provádění důchodového a nemocenského pojištění OSVČ a přinesly s sebou řadu problémů.

Jsem toho názoru, že celá tato oblast je pro OSVČ zbytečně složitá, což potvrzují odpovědi všech dotázaných respondentů. Vzhledem k tomu, že se musejí kromě důchodového a nemocenského pojištění zabývat i pojištěním zdravotním a orientovat se v oblasti daní, často ztrácejí přehled o všech podstatných změnách. S touto realitou se setkávám denně a snažím se být klientům nápomocna při řešení vzniklých problémů.

V oblasti důchodového pojištění spatřuji problém v zálohách na pojistné, kdy jejich výše musí být rovna předpisu, což vede k časté nespokojenosti klientů.

Naopak pozitivně hodnotím nemocenské pojištění, neboť poprvé v historii došlo k jeho oddělení od důchodové části a tím k nezávislosti na výši dosažených příjmů. Je však potřeba připomenout, že úloha dávek nemocenského pojištění spočívá v tom, že zabezpečuje ekonomicky aktivní osoby, které nemohou osobně vykonávat činnost při nemoci, úrazu či mateřství, ale na druhé straně je nutno podotknout, že by platná právní úprava neměla umožnit zneužívání dávek nemocenského pojištění. Snahou je najít takové řešení, které by bylo spravedlivé pro obě dvě skupiny plátců, tj. pro zaměstnance

i pro OSVČ a neznevýhodňovat jen jednu z nich.

Na základě provedeného výzkumu mezi respondenty, studia jednotlivých vývojových fází pojistného a jejich vlivu na současné chování OSVČ a vlastních poznatků z praxe navrhuji následující změny:

- Zjednodušit oblast důchodového pojištění ve vztahu k placení záloh na pojistné na důchodové pojištění a následně jejich vyúčtování zavedením pásem pojistného. Ta by byla závislá na daňovém základu, pojistné by se nestanovovalo přesně, ale by stanovena jen jeho spodní hranice s přiřazením minimálních záloh na pojistné na důchodové pojištění. Spodní pásmo by muselo být stanoveno v takové výši, aby i osoby, které budou platit pojistné z minima, nebyly v budoucnu závislé v rámci solidarity na odvodech zaměstnanců. Odpadly by tím současné problémy s placením záloh na pojistné, fixace záloh na pojistné do budoucna a vrácení přeplatků pokud má OSVČ plně uhrazeny zálohy na pojistné až do června následujícího kalendářního roku. Zjednodušila by se stávající právní úprava a zvýšila by se pochopitelnost ze strany klientů, kteří by se lépe orientovali v dané oblasti.
- Změnit splatnost záloh na pojistné na důchodové pojištění v běžném kalendářním měsíci na ten měsíc z důvodů větší přehlednosti při provádění ročního vyúčtování, kdy největší problémy vznikají, pokud nesouhlasí úhrn zaplacených záloh na pojistné s úhrnem, který eviduje OSSZ, neboť si klienti platí zálohy zpětně, ale do úhrnu záloh je už nezahrnují.
- Sjednotit vyměřovací základ zaměstnanců, kteří odvádějí pojistné ze 100 % a OSVČ, kteří odvádějí pojistné z 50 % daňového základu. Z uvedeného vyplývá, že osoby samostatně výdělečně činné jsou zvýhodňovány a v rámci solidarity sociálního pojištění tak na OSVČ přispívají zaměstnanci a firmy.
- Navrhuji, aby bylo pojistné u vedlejší činnosti placeno ze všech příjmů, tak jako

je tomu u zdravotního pojištění, i když příjmy nedosahují rozhodné částky pro účast na důchodovém pojištění.

- Navrhuji zjednodušení stanovení vyměřovacího základu pro OSVČ, veškeré úpravy, které je možno uplatnit dle zákona o daních, přenést do vyměřovacího základu pro odvod sociálního a zdravotního pojištění, aby se OSVČ lépe orientovaly ve všech oblastech.
- Navrhuji změnu splatnosti pojistného na nemocenské pojištění tak, aby byla splatnost v běžném kalendářním měsíci na ten měsíc. Zamezilo by se tím navyšováním vyměřovacího základu u těch OSVČ, u kterých již došlo k sociální události a mají dosud neomezenou možnost rozhodovat o výši svých dávek zpětně a nemocenské dávky tak zneužívat.
- Navrhuji stanovit hranici maximálního vyměřovacího základu pro pojistné na nemocenské pojištění tak, aby nebylo možné jednou platbou v měsíci navýšit vyměřovací základ, z něhož jsou pak vypláceny dlouhodobě dávky v maximální výši. Zamezilo by se spekulacím s vyměřovacím základem u OSVČ a pokud by měly pojištěnci nadále zájem v případě dočasné pracovní neschopnosti o maximální dávky nemocenského pojištění, musely by přispívat do systému pravidelně, bez ohledu na to, zda sociální událost nastane či ne.
- Navrhuji dobrovolné pojištění také u zaměstnanců, kteří jsou dosud znevýhodněni oproti OSVČ.

Dle mého názoru, provedený výzkum, který je popsán v této bakalářské práci, splnil stanovený cíl, kterým bylo zjistit, následně popsat a analyzovat hlavní problémy současné právní úpravy a praktického provádění důchodového a nemocenského pojištění OSVČ. Také jsem se snažila zjistit, do jaké míry jsou OSVČ seznámeny s platnou právní úpravou, jak je pro ně oblast pojistného se všemi dalšími vazbami

pochopitelná, ale hlavně jsem chtěla poukázat na skutečnost, že stávající úprava v oblasti nemocenského pojištění velice snadno umožňuje tento systém zabezpečení zneužívat v neprospěch ostatních plátců pojistného, kteří pravidelně v rámci solidarity do systému nemocenského pojištění přispívají. Myslím si, že výsledky získané v této bakalářské práci můj názor potvrdily.

Z provedeného výzkumu vyplývají následující hypotézy, které je potřeba ověřit dalším výzkumem.

H 1: Zákonná úprava v oblasti pojistného na důchodové pojištění OSVČ je velice složitá a vyskytuje se řada problémových míst, kde se OSVČ neorientují.

H 2: Výši dávek nemocenského pojištění si OSVČ mohou díky splatnosti pojistného ovlivnit a nemocenské dávky následně zneužívat.

Domnívám se, že je potřeba se na základě výše uvedených poznatků a výsledků výzkumu danou problematikou i nadále zabývat, a to až do jejich jednotlivých detailů, na širším okruhu respondentů. Z uvedeného vyplývá, že je potřeba systém důchodového a nemocenského pojištění OSVČ nastavit tak, aby byl pro klienty srozumitelný a dostatečně pochopitelný. V konečné fázi by se měl klient samostatně orientovat v dané problematice, měl by být spokojený, ale na druhé straně by nemělo v žádném případě docházet k neoprávněnému odčerpávání finančních prostředků ze státního rozpočtu ve prospěch jednotlivců.

Z uvedeného vyplývá, že daná problematika důchodového a nemocenského pojištění OSVČ je natolik specifická, neboť jsem nenašla v odborné cizojazyčné literatuře k tomuto tématu žádné zdroje.

Téma bakalářské práce a provedený výzkum může být přínosem pro odbornou veřejnost a námětem k zamyšlení nad možnou úpravou platných zákonných norem.

7 Seznam použité literatury

1. ANTOŠÍK, Ladislav – BREJCHA, ALEŠ. *Sociální zabezpečení osob samostatně výdělečně činných. Právní úprava platná od 1. 1. 1994*. Praha: ÚRS - Vydavatelství, 1994. 100 s.
2. BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 - citace: metodika a obecná pravidla* [online]. Verze 3.3. Poslední aktualizace 11. 11. 2004. 21 s. [cit.2010-04-03]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
3. Česká správa sociálního zabezpečení. *Důchodové pojištění od 1. 1. 2010* [online]. 31. 12. 2010 [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/duchodove-pojisteni-od-1-1-2010.htm>>.
4. Česká správa sociálního zabezpečení. *OSVČ a pojistné na sociální zabezpečení v roce 2010* [online]. 4. 12. 2009 [cit. 2009-12-16]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/2009-12-04-osvc-a-pojistne-na-socialni-zabezpeceni-v-roce-2010.htm>>.
5. Česká správa sociálního zabezpečení. *Placení pojistného na důchodové a nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných od 1. 1. 2010 v souvislosti se změnou zákona o platebním styku* [online]. 1. 12. 2009 [cit. 2010-03-31]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/osoby-samostatne-vydelecne-cinne/platba-pojistneho/placeni-pojistneho-na-duchodove-a-nemocenske-pojisteni-osvc-od-1-1-2010-v-souvislosti-se-zmenou-zako.htm>>.
6. Česká správa sociálního zabezpečení. *Změny v nemocenském pojištění od 1. ledna 2010* [online]. 9. 12. 2009 [cit. 2009-12-16]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/2009-12-09-zmeny-v-nemocenskem-pojisteni-od-1-ledna-2010.htm>>.
7. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
8. FINANČNÍ NOVINY. *MPSV chce zvýšit sociální pojistné pro OSVČ* [online]. 2. 4.2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupné z: <<http://www.financninoviny.cz/zpravy/mpsv-chce-zvysit-socialni-pojistne-pro-osvc/457718>>.

9. HEJKAL, Tomáš – ŠVÁCHOVÁ, Magdalena. *Nemocenské pojištění v roce 1995*. 1. vydání. Praha: Pragoeduca, 1995. 330 s. ISBN 80-85856-25-5.
10. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
11. KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 1. vydání. Praha: Triton, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.
12. KOZLOVÁ, Lucie - KUBELOVÁ, Veronika. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2008. 56 s. ISBN 978-80-7394-112-3.
13. PENÍZE. CZ. *Jak si podnikatelka může zajistit nejvyšší mateřskou* [online]. 1. 7. 2009 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z: <<http://www.penize.cz/55329-jak-si-podnikatelka-muze-zajistit-nejvyssi-materskou>>.
14. PODNIKATEL. CZ. *Platíte vyšší než předepsané zálohy na sociální zabezpečení? Při podávání přehledu se budete divit*. [online]. 12. 2. 2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z: <<http://www.podnikatel.cz/clanky/predplacene-zalohy-vam-cssz-neuzna/>>.
15. PRŮŠA, Ladislav - BAŠTÝŘ, Ivo - BRACHTL, Miloš - VLACH, Jan. *Sociálně ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v české společnosti*. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. 112 s. ISBN: 978-80-7416-011-0.
16. PŘIB, Jan – VOŘÍŠEK, Vladimír. *Důchodové předpisy s komentářem*. 5. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2007. 479 s. ISBN 978-80-7263-379-1.
17. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
18. Vyhláška federálního ministerstva práce a sociálních věcí č. 123/1990 Sb., kterou se mění a doplňuje vyhláška č. 149/1988 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení. *Sbírka zákonů České republiky*, 1988, částka 25, s. 534-540. ISSN 1211-1244.
19. WEBEROVÁ, Jana. *Pojistné sociálního zabezpečení v kontextu časového vývoje* [online]. [cit.2010-03-23]. Dostupné z: <http://kvf.vse.cz/storage/1239811721_sb_weberova.pdf>.

20. WIKIPEDIE. *Otevřená encyklopedie. Kvalitativní výzkum* [online]. 16. 3. 2010 [cit.2010-03-23].
Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kvalitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum>
21. Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 1988, částka 21, s. 582-622. ISSN 1211-1244.
22. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 2006, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244.
23. Zákon č. 155/1992 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 1995, částka 41, s. 1986-2011. ISSN 1211-1244.
24. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 2006, částka 41, s. 2330-2392. ISSN 1211-1244.
25. Zákon č. 307/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ČNR č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony. *Sbírka zákonů České republiky*, 1993, částka 78, s. 1698-1712. ISSN 1211-1244.
26. Zákon č. 425/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 2003, částka 139, s. 7159-7166. ISSN 1211-1244.
27. Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 1991, částka 111, s. 2890-2919. ISSN 1211 – 1244.
28. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 1992, částka 117, s. 3473-3491. ISSN 1211 – 1244.
29. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*, 1992, částka 118, s. 3521-3528. ISSN 1211 – 1244.
30. ŽENÍŠKOVÁ, Marta – PŘIB, Jan. Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2009. 2. vydání, Olomouc: ANAG, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7263-488-0.

8 Klíčová slova

dávky důchodového pojištění

dávky nemocenského pojištění

důchodové pojištění

nemocenské pojištění

osoba samostatně výdělečně činná

pojistné

pojistné na nemocenské pojištění

samostatná výdělečná činnost

vyměřovací základ

zálohy na pojistné na důchodové pojištění

9 Přílohy

Příloha č. 1 - Otázky pro osoby samostatně výdělečně činné

Příloha č. 2 - Otázky pro zaměstnance OSSZ Strakonice

Příloha č. 1

Otázky položené v rámci výzkumu osobám samostatně výdělečně činným

Otázka č. 1: Jaký je Váš názor na stávající zákonnou úpravu pojištění OSVČ z hlediska její složitosti a pochopitelnosti?

Otázka č. 2: Pokuste se zhodnotit, prosím, do jaké míry vyjádřené v procentech jste seznámen/a/ s problematikou důchodového pojištění OSVČ a jak je pro Vás pochopitelná?

Otázka č. 3: Vytipujte, prosím, 3 základní oblasti problémů, se kterými se při vyřizování své agendy pojištění setkáváte?

Otázka č. 4: Necháváte si zpracovat agendu sociálního pojištění účetní firmou, daňovým poradcem a respektujete jeho doporučení nebo jste schopni/a/ rozhodnout samostatně?

Otázka č. 5: Domníváte se, že stávající úprava dávek nemocenského pojištění ve vazbě na placení pojistného je pochopitelná?

Otázka č. 6: Dokážete se orientovat ve vazbě mezi placeným pojistným a výší dávek důchodového a nemocenského pojištění?

Příloha č. 2

Otázky položené v rámci výzkumu zaměstnancům OSSZ Strakonice

Otázka č. 1: Jaký je Váš názor na stávající zákonnou úpravu pojištění OSVČ z hlediska její složitosti a pochopitelnosti?

Otázka č. 2: Pokuste se zhodnotit, prosím, do jaké míry vyjádřené v procentech jste na své pozici seznámen/a/ s problematikou důchodového pojištění OSVČ a jak je pro Vás pochopitelná?

Otázka č. 3: Vytipujte, prosím, 3 základní oblasti problémů, se kterými se při styku s klientem setkáváte?

Otázka č. 4: Zhodnoťte, prosím, do jaké míry vyjádřené v procentech se klienti z řad OSVČ orientují v zákonné úpravě OSVČ?

Otázka č. 5: Domníváte se, že stávající úprava dávek nemocenského pojištění ve vazbě na placení pojistného je pochopitelná a jaký je Váš názor na placení pojistného na nemocenské pojištění?

Otázka č. 6: Dochází podle Vašeho názoru k účelovému navyšování vyměřovacích základů poté, co nastane u OSVČ určitá sociální událost. Pokuste se, prosím, odhadnout procento případů, kdy k takovému chování OSVČ ze všech poskytnutých dávek OSVČ dochází?